

האומנם שברמ"א פסי' תרכ"ה משמע דלעולם תשיב מחמין המלוה הא' אין שבת בינתיים. [ואין מעבירין על המלוה הא' ילפינן ממשמרתה את המלוה אל הקרן המלוה אלא את המלוה מלוה הבאה לידך אל תחמינהו כמו שפרש"י יומא' דף ל"ג. מצילה דף ו' וכן ממש' הרא"ש גבי פדיון הבן לפדות תיבך ביום לא' שלא יחמין המלוה. לעניות דעתי זה רק לומר ולפיין רש"י בכורות (דף מ"ט') ד"ה עד שיהמרו לו. אבל בשבת בינתיים כך הוא מעיקר הדין. ור"ח השיב בזה הרבה. והנה רוב פשוטו הם על מהר"ל בנחמ' אך באמת הדברים כראוי מוקדם ואשיבה אתה לראות:

ב) ב"ה שכתב דמדברי מהר"ל שכתב דמולאי יום הכיפורים יעשה הסוכה מיד אפילו הוא פורע שבת. מבוחר דעל כל פנים חמיר מחול. אני כך פרשתי דברי מהר"ל. לא מציעה אם חל מולאי יום הכיפורים בחמ"ט השבוע יעשה הסוכה מיד בכדי שילך מחיל אל חיל ומשום זריזין מקדימין למלוה. אך אפי' חל בערב שבת דלר"ך להבין לשבת כדכתיב והגינו את אשר יביאו. ובשבת (דף פ"ח) גבי מתן תורה בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא הי' לו פנאי מוקדם כבוד שבת. מכל מקום יעשה הסוכה מיד דמלוה הבאה לידך כו' דכיון דשבת מפסיק השיב מחמין. ומכל מקום מעיקר הדין יש לפטורו משום עוסק במלוה שבת שקדים לסוכות. מכל מקום הורה מהר"ל לזוז עמו לעשות זה וזה. אך בשנה הזאת שמואלאי יום הכיפורים ביום ה' חיוב גמור לעשות הסוכה ביום ה' :

ג) ומה שהקשה מראי' ותגינה שאם לא הקריב בראשון והקריב בשני לא הי' רק מנוה ולא עבר על עשה דמטה הבאה לידך דכל רגל שבת בחובו. וכן בכל הקרבנות שיוכל לשהותו עד הרגל. ועוד כתב שם גוף הדבר תמוה בעיניו מאוד. דשבת יהי' נקרא מפסיק. כיון דאינו זמן פטור רק משום איסור שבת. וכמו מעקה דלא נקרא מלוה עשה שהזמן נרמח מכה איסור שבת עד כאן דבריו :

ד) הנה בקושינו אלו נעלם מכבוד תורתו משנה שלימה דכריתות (דף ו' :) גבי מפלת אור לשמונים ואחד דבית שמאי פוטרוין שלא יאחזה לשטה שראוי' להביא קרבן. והשיבו בית הלל מהמפלת יום שמונים ואחד שחל להיות בשבת וחזרו בית שמאי והשיבו דשבת אף על פי שאינו ראוי לקרבן יחד ר' ר' הוא לקרבן ליבור עיין שם. והנה מוכח מתשובת בית הלל דמה שלא זמן מלוה מתחת האיסור השיב לאו זמני'. וממה שמזרו בית שמאי והשיבו. מבוחר דמשום שראוי לקרבן ליבור השיב זמן מלוה אף בקרבן יחיד. ועל כן לא קשה מידי מחגיגה ושאר קרבנות דכיון דשבת ראוי לקרבן ליבור השיב זמן חגיגה וקרבנות. אבל בסוכה דשבת לא חיי לעשות סוכה לא השיב זמני' :

ה) ומה שהקשה ממעקה שכתב זמן גרמא משום שבת. לא קשה מידי דכמעט מלוה עלי' גם לאחר עשי'. שהרי אם נעלה המעקה לר"ך לחזור ולפסותה ומחייבים המלוה גם בשבת ולא דמי למילה שהקשו התוספות בקידושין (דף כ"ט). דיתבן זמן גרמא שאינו בלילה אף דכל עשה הוא כימול וגם בלילה. דשאי התם דמשוך פטור לחזור ולמול על כן לא השיב המלוה רק בשבת מילה. וכן כתב התוספות שבת (דף קל"א) ד"ה

ד) ור"י מה שכתבתי נראה לי דין חדש שאם נתפזר הקטורה מן הכף אשר לכאורה בזה פשיטא דכשר שנס בזהמה כהאי גוונא כשר. ולרידי בזה פסול כיון שאינו מוכן להקטרה מכלי עד שיחזיר לחפזו דקיימא לן חופן וחזר וחופן. והא' דלא מציעה לי' להשיב רק בנפזר ממלא חפזו ולא בנפזר מן הכף משום דבזה פשיטא שפסול. ולא מציעה לי' אלא בנפזר מזלל חפזו שאם הי' אפשר בלא כף הי' כשר להקטיר מהחפניים. אבל כשהוא צדק שפסול אם יקטיר צדק דקיימא לן חופן וחזר וחופן פשיטא דפסול. וכן זה כולו בזהמה דמי. דמשום שפסול אם יורקנו מזוהר אם נשפך ממנו פסול. הכי נמי כיון שפסול להקטיר מחף עד שיחזרו לחפזו אם נתפזר ממנו פסול :

ה) ש"ב ראיתי דמה שכתבתי דנתפזר מחף על הרגפה ודאי פסול כיון שפסול להקטיר מן הכף [רק כשמחזירו לחפזו דקיימא לן חופן וחזר וחופן] ודאי רגפה פוסלתו. ליתא דאם תמלא לומר חפזו ככלי שרת דמי. הרי כבר נראה להקטיר. וש"ב אף שאחר כך אינו יכול להקטיר מכלי שהוא בו אין רגפה פוסלתו. ודומה לנשפך מכלי על הרגפה ואספו כשר אי נתנו לכלי חול מחזירו לכלי שרת וכשר. ולא אמרינן כיון דכשהוא ברגפה או בכלי חול אינו ראוה להקטרה. שוב הרגפה וכלי חול פוסלתו. רק כיון שפסול אתה הוכשר לזריקה כשר. הכי נמי כיון דכשהי' בחפזו חשוב נראה להקטרה [לפי האד' דידיו ככלי שרת דמי. דמה שנותן לכלי שרת אינו משום חובה. רק משום דלא אפשר] אין הרגפה פוסלתו. רק כך ראוי לומר דעל כן לא מציעה לי' בנפזר מחף. כיון שכל האיביעיה נאמה מנתפזר מחפזו. דאם תמלא לומר כשר שוב אין הרגפה פוסלתו. ואם תמלא לומר מחפזו פסול. פשיטא שאין כלי שרת מכשירו. כיון דמכלי שרת פסול להקטירו עד שיחזרו לחפזו. על כן לא מציעה לי' אלא בנפזר ממלא חפזו :

ידיו ע"ו הדו"ט' באהבה רנה הק' אבררם.

**סימן תנח
הלכות סוכה**

ב"ה אור ליום ה' בראשית תרח"ם לפ"ק

שלום לכבוד ידידי רב חביבי הרב הגדול חו"ב אולר בלום כל רז לא אינם לי' כש"ת מו"ה יואב ירושע כ"י :

א) יקרת מהכח הגיעני בחול המועד. והרבה להשיב על מה שדרשתי שיטן ששבת בינתיים. בין יום הכיפורים לחג הסוכות. מחוייבין לעשות סוכה קודם השבת. דהשיב מעביר על המלוה. כיון ששבת בנתיים. שאינו ראוי לעשות סוכה. הנה קודם השבת ואחר השבת שני זמנים חלוקים. וכשמעביר חוזן לזמן השיב מעביר וכמו במגילה (דף ו' :) לחאן דאחר קורא באדר ראשון כשממתין עד אדר שני השיב מעביר כשמעביר מ"ד שבראשון עד י"ד שבאדר שני. והיינו משום שימים שבנתיים אינם רגזיים לקריאה.

בשטות (דף כ"ט.) נקבע לבטל את המנהג שלא לפנות סוכה. כמו שהביא כח"ד בעלמו: L

(יא) ומה שכתב מספר הון עשיר דפירושו שלא לישב. אין זה פירוש של עשות. ומה יעשה להא דבספר תקוני וזהו חיקון שבעין קליא וכל פקודין דעשי' דסוכה ולולב תליין בידין יעוין סס. וברש"י מכות (דף מ"ו). מפורש דעשיית סוכה היא גופה מנהג. ומה שכתב כבוד תורתו ליישב דברי רש"י דרש"י סבירא לי' הזמנה לנוף מנהג מילתא ודמי נמי לנוף קדושה. וסבירא לי' נמי דאיתו יולא בסוכה אלא אם כן חל שם שמים עליו. ובסוכות נבד"ך קדושתו ומזוה"ו צאים כאחת. ממילא כשעושה לשם סוכה נחקדש בשעת עשי' מה שמקדשו חשיב מנהג שעל כן לריך לקדשו. רק בסוכות נבד"ך הקידוש בשעת ישיבה. ומכל מקום מאחר שלריך לקדשו חשיב הקידוש מנהג. וכשתקדש על ידי עשי' חשיב העשי' מנהג דפח"מ:

(יב) אב"ד איתו עולה לרעה רש"י. ומה דמה שכתב דיש לומר דרש"י סובר הזמנה לנוף מנהג מילתא. כן משמע להדיא ברש"י ב"ה (דף ל'): גבי הפירוש שבעה אחרונים שכתב רש"י שהוקלה לבין השמשות. והארכתי בזה בחי'. וגם הסבירא שכתב כיון דעל כרחו לריך לקדשו כשמקדשו בשעת עשי' חשיב העשי' מנהג. גם כן מוכח במנחות (דף ל"ה): בשמי הלחם דלמאן דאמר תגור מקדש דוחה שבת ואף שקידוש התגור איתו מעבד כדמוכח במנחות (דף מ"ח). בחומ' גבי שחט שני כבשים על ד' חלות שכתבו דתגור לא קדשם כיון שהם ד' ואף על פי כן כשרים. ואם כן למה דוחה שבת. יאפו בתגור של חול. וכמו קטירה למאן דאמר בדיעבד כשר מערב יום טוב איתו דוחה שבת. וכחבתי בחידושי ליישב כיון דמכל מקום לריך לקדש את הלחם ביום טוב. וכשאינו מתקדש בתגור מתקדש בשמיטת כבשים. הרי הקידוש קבוע לו זמן. ויכול לקדש על ידי אפי' משום דלכתחילה מנהג לקדשו בתגור. ולא דמי לקטירה שאין זמן קבוע לקטירה. אבל הכא הרי הקידוש קבוע לו זמן. ויכול לקדשו על ידי אפי' כדי לקיים המנהג מן המוכרח כדמוכח במנחות (דף ס"ד). גבי שחט כחושה ונדומה לו שמינה דשוחט השמינה בשבת ומחליין שבת משום לכתחילה. רק שם ה"ו שמינה קבוע לו זמן. והכא נמי כיון שמתקדש באפי' והקדש קבוע לו זמן חשיב האפי' קבוע לו זמן. ובגידון דידן נמי כיון שמתקדש בעשי' חשיב העשי' מנהג:

(יג) א"ך מה שכתב שאינו יולא אלא אם כן נתקדשה הסוכה פשיטא שהרי"ף ורמב"ן שכתבו בפרק המביא דמהני תנאי דאיתו בודל בע"י סוכה. ורש"י כתב שם דלא מהני משום דעל כרחו הוא בודל מהם משום איסור סתירת אוהל. הרי דאם לאו איסור סתירת אוהל ה"ו מהני תנאי. הרי דיואל ידי סוכה אף שאינו מתקדש:

(יד) וב"ן מוכח מדאיטריך קרא למפסל סכך גזול. חפיק לי' דאיתו נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ובמה דקבלה באיסור לא חשיב שלו לענין שיכול לאסרה כמבואר בתוספות בשמעתתא דרבננה. והעשי' לא חשיב מעשה לאוסרה מן החורה. כיון שאין שינוי בסכך. כמו שכתבו התוספות בכלים שמתחמם דלא חשיב מעשה מן החורה כיון שלא עשה בהם שינוי. והסייך לא חשיב שינוי כמו שכתבו תוספות סוכה (דף י"ג)

כדיה והאין [ובחשור מהר"ח אור זרוע פבירא לי' גם במילה מפקיים המטה כל שעה] אבל בגידון דידן שאין המטה עכשיו מה ע"ש לו סוכה. שאין לריך להיות לו עכשיו פוצה. רק העשי' המטה. אבל לאחר העשי'. שוב אינו מקיים המטה עד בוא הגז. ע"כ שבת שבגמ"ס איתו זמן מנהג זו כלל:

(ו) ויותר ה"ו לו להקשות בחגיגה ורא"י משום שלילה מפסיק. ורמב"ם פסק לילה מחוסר זמן. אך גם הא לא קשיא. דלילה ראוי להקרבת אברים ופדרים ואכילה בשר וחגיגה ורא"י צאים לאכילה מוצח ואכילה אדם. ועיין בראב"ד בהלכות חגיגה שאם הביא חגיגה מערב יום טוב שהקדישה לשם חגיגה יולא בה ידי חגיגה. ופל כרחין משום שנשאר הכשר ביום טוב. ואם לא כן ה"ו כנוטל ללב צערב סוכות. הגה שהלילה שבין הימים על כרחין זמן חגיגה:

(ז) וב"ן משמע במנחות פרק החבלת דבשי מוספים דהאידינא ותמידין דלמחר ה"ו מנייחו עדיף. וקשה מה מבטיח לי' הא תמיד שלמחר עוד לא הגיע זמנו. ודומה להא דפרק הישן טמאי מת מנהג ה"ו שחל שביעי שלהם צערב פסח. דמוכח משם העוסק במנהג פטור מן המנהג שמחוייבין עכשיו לעמאות לקרובים אף שהוא מנהג קלה. ואין לריך לדחוקה משום מזוה"ו פסח העתידה לבוא. ופל כרחין שאני פסח שאין עכשיו זמנו כלל. אבל תמיד שישנו ביום ובלילה שגם בלילה מקריבים אברי תמיד כולה כומא אריכתא וחשיב הגיע זמנו. ומוכח דלילה גם כן חשיב זמן תמיד משום אברים ופדרים. שאם לא ה"ו חשיב זמנו ה"ו דומה ללולב דמשום דמפסקי לילות מימים חשיב כל יומא מנהג באשי נפשה ודויק:

(ח) ור"א דמי לולדת דלא חשיב לילה זמני קרבנות אחרים על כל פנים ויהי' דומה לשבת. דליתא דקרבן יולדת להבשיר. והיא הזריקה. וזה אין זמנו כל הלילה. מה שאין כן עולה תמיד האברים ופדרים עדיפי מזריקה כמפירש פרק כל התדיר אברי עולה עדיפי מדם עולה יעוין סס. וכן עולה רא"י האברים עדיפי מהדם. וכן חגיגה האברים והבשר. וכן מוכח בראב"ד הג"ל דיואל ידי רא"י צאתנרים לבד. ואין להאריך בזה יותר:

(ט) ומה שהקשה עוד מהא דמועד קטן (דף ע"ו). דמקשה הש"ס איבעיא לי' לשיורי פורתא בבנין בית המקדש ולגימרוו בחג הסוכות. והרי יוהכ"פ ולילות בנתיים שאינם ראויים לבנין בית המקדש ויחשב מעביר. הגה בתשו' חכם לבי סימן ק"ו הוכיח דמשום מנהג מן המוכרח מותר להעביר על המנהג. ומפורש בפרק כל התדיר המנהג הנשענה בזמן מקודש חשיבה מקודש יותר. דקאמר אטו שבת למוספין מהני לתמידין לא אהני [אטו ראש חודש למוספי ראש חודש אהני. למוספי שבת לא אהני] יעוין סס בפרש"י שכתב הואיל והאידינא קרבין שם שבת עליהם. והכא נמי] אם יוגמר בחג יהי' שם חג על המנהג ומקודש יותר ומוחר להעביר משום זה:

(י) ומה שכתב עוד בפשיית הסוכה אינה מנהג כלל. ובש"ס מכות (דף ח' ע"א) הואיל אם מנא חרוש אינו חרוש מרשע חרשק לאו מנהג. והכא נמי כיון דסייב נבד"ך כשירה. עשייתה לאו מנהג הוא. ודאי מסבירא ה"ו נראה כן. אבל מה נעשה דלשון המשנה

שהקשה הלבוש. ונראה לי דזה הקשה ר' אליעזר מפני מה
אנו עושין וכו' רצה לומר אנו דייקא, המדקדקין שעושין
אחר יום כיפור ולא עושין קודם, אבל לא מקשה כלל על
עיקר מצות סוכה, לזה מתרץ דאי אפשר לעשותו כיון
שהוא שמה נתחייבנו ביום כיפור גלות ואילו עשינו קודם
יום כיפור לא נחשוב זה לגלות:

סימן תרכז

סעיף א

א ויערבם וכו'. והב"ח פסק כרמב"ם שאין להתיר אלא
בקצצן אבל במחוכר אסור, ואינה דומה לשאר סכך
פסול שבטל ברוב וסיים שכן פסק ריא"ז, עד כאן. ותימא
דריא"ז לא כתב כן אלא בשם המז"ה, אבל הוא פוסק כטור
ולבוש דבטיל כל מחוכר כמו שכתב בשלטי גיבורים דף
של"ו ע"א וכן מבואר ע"כ שם. כתב הב"ח נתלשו ענפי
אילן ואינו מעורין במקצת עד שיכולין לחיות פסולים לסכך
ובטלין ברוב.:

ב [לבוש] אבל תימא ליה וכו'. אישתמיטתיה אגודה פרק
קמא דסוכה זה לשונו ואם תאמר הא אין מבטלין איסור
לכתחילה יש לומר דקודם יום טוב ניתקן, עוד יש לומר
הני מילי כגון לאכול או לחמם שהגוף נהנה אבל מצוות
לאו ליהנות ניתנו:

ג [לבוש] ומשמע הכא וכו'. קשה דש"ס ערוכה [סוכה]
דף ט' ע"ב הוא מהו דתימא הני מילי בדיעבד אבל
לכתחילה לא קא משמע לן:

ד [לבוש] אבל הכא במצוה וכו'. הקשה הט"ז הרי מצינו
גם במצוה זו יש גזירה כגון בנסרים שאין מסככים בהם
משום גזירת תקרה בסימן תרכ"ט, עד כאן. ולא קשה מידי
דהתם יסבור דגם תקרה היתר גמור כמו נסרים מה שאין
כן הכא דחשש שיאכל האיסור בלא ביטול:

ה [לבוש] ויש מחמירין וכו'. משמע דבשעת הדחק יש
להקל כסברא ראשונה:

ו [לבוש] ולא עירבו וכו'. משמע הא בהשפיל למטה
ועירבו כשר כדלעיל מיהו לסברא זו כתב מגן אברהם
בעיני דוקא שסוכה צלתה מרובה בלא אילן:

ז [לבוש] ועוד שדרך וכו'. טעם זה עיקר וכן משמע
במטה משה וב"ח, והט"ז כתב שאין להקל אלא ביש
ביניהם ארבע טפחים ופשוט דאפילו לישב תחת אותן
הלטין עצמן מותר. ואם מסככין על הלאטין אם יש ביניהם
שלושה טפחים אפילו ניכרין שרו, ואם אין ביניהם שלושה
טפחים אוסר הב"ח בניכרין. ואני כתבתי באליהו זוטא
להקל, וכן הסכים מגן אברהם:

ח [לבוש] ויש מתירין וכו'. באליהו זוטא כתבתי דעת
הב"ח דוקא עושה סוכה בבית תחת הגג כשר, אבל
סוכות שנעשין גגיהן כל השנה כעין צריפין ובחג מסלקין
לצדדין פסול אף דעשוי לפתוח ולסגור ודלא כעולת שבת.
וכן פסק מגן אברהם שצריך לפתוח תחילה. כתב מטה

עד כאן. ומשמע אף בישראל כשר ונראה דאין להחמיר
בזה:

י [לבוש] אבל הנכון וכו'. ועוד שמעתי כשעושין יום השני
יום כיפור אם כן מאתמול הוי ערב יום כיפור ואסור
להתענות (מגן אברהם). וכן מצאתי בספר אמרכל על קלף,
ומכל שכן למנהגינו שאין מתענין בין יום כיפור לסוכות.
ובליקוטי פרדס משמע שאין מתענין בלילה כי אם ביום:

יא [לבוש] אפילו בסתם וכו'. ומהרי"ו סימן קצ"א כתב
דאפילו התנה מתחילה שלא יעשה אלא זה מהני כמו
בזיר ומגן אברהם מיקל דתנאי מהני:

יב [לבוש] בין יום כיפור לסוכות וכו'. נהגו לעשות
השכמה לתפילה במחרת יום כיפור שלא יקטרג השטן
(של"ה רמ"ה):

יג [לבוש] אין מתחיל לחשוב וכו'. בשל"ה תמה דמאי
דאמרינן ראשון לחשבון עוונות היינו דמסתמא אין
עושין עוונות כיון שעוסקין במצות סוכה ולולב, אבל
כשאדם חוטא ודאי חושבין. ואפשר דשוגגין אין צריכין
כפרה בימים אלו איידי דטרידא במצוות:

יד ואין אומרים צדקתך צדק וכו'. ולא פרקים ולא שיר
המעלות כמו שכתב בסוף סימן תרס"ט:

טו והמדקדקים וכו' להתחיל וכו'. ולמחרת אפילו הוא
ערב שבת יעשה הסוכה כולה דמצוה הבא לידו אל
יחמיצנה וכן משמע בדרכי משה, וזה כוונת רמ"א סימן
תרכ"ה:

סימן תרכז

הלכות סוכה

א [לבוש] והוקשה וכו'. והרוקח כתב כשצרו על ארץ
סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו בסוכות,
וזה למען ידעו וכו' שלא יחשבו מאבותינו אנחנו יושבים
בארץ אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על ערים. תחילת
ימות החמה חג הפסח, תחילת ימות החורף חג הסוכות כי
כל ראשית להקב"ה. איתא במדרש אמר ר' אליעזר למה
אנו עושין סוכות אחר יום כיפור אלא שמה יצא דינינו ביום
כיפור לגלות לכן אנו עושין סוכה וגולין מבתיהם לסוכה,
עד כאן. ושמעתי להקשות זקני הגאון ז"ל מאן תליא לר'
אליעזר סוכות ביום כיפור דפריך הכי אלא הוה ליה
למיפרך למה אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי גם הוספתי
להקשות הא טעמא מפורש בפסוק כי בסוכות וכו' וכדפירש
הלבוש. ועוד קשה אמאי פריך למה אנו עושין, הוה ליה
למיפרך למה צוה התורה, גם הוה ליה למיפרך למה יושבין
מאי עושין. לכן פירשתי באליהו זוטא דאיתא בסוף סימן
דלעיל המדקדקים נוהגין מיד במוצאי יום כיפור בעשיית
סוכה וכו' ועל זה קשה לי הא כיון דעשיית סוכה מצוה
הוא היה יותר טוב למדקדקים [לעשותה לפני כיפור עיין]
בסוף סימן תר"ג גבי קידוש לבנה ותירוצו דהתם לא שייך
הכא לעשותה קודם יום כיפור דתכריע הכף לזכות, כמו

תכ"ו, ובביאור הלכה (סי' כ"ה ס"ו ד"ה פגע).

להפסיק מצוה שכבר התחיל כדי לקיימו אחר כך ביותר הידור

(ו) ג) ואם כבר התחיל המצוה אם מותר להניחה באמצע כדי שאחר כך יקיימה ביותר הידור איכא נמי מחלוקת בדברי האחרונים, דדעת החכם צבי (סי' מ"ה) דצריך שיניחה מידו כדי לקיימה ביותר הידור, והביא כמה ראיות לזה. אבל בשו"ת שבות יעקב (מ"א א"א א"ו"ט סי' ל"ו, ונמ"צ א"ו"ט סי' ל"ו) חולק על דבריו, וסובר דאם כבר התחיל המצוה אין להניחה בשביל לקיים מצוה מן המובחר עיין שם. [נאגב השבות יעקב (מ"צ ע"ס) שסתד ראיות חכם צבי הנ"ל לא העיר על ראית החכם צבי מגמרא (מנחות ס"ד ע"א) היו לפניו שתי חטאות אחד כחושה ואחד שמינה, ושחט כחושה, אמרינן שחוט השמינה משום מצוה מן המובחר, אף שכבר התחיל בהמצוה של חטאת הכחושה ושחטה. ואפשר דאין ראה מקדשים, יען דשם איכא קרא דכתיב "אחת", עיין בתפארת ישראל (מנחות סוף פ"י מ"ט)]. ועיין עוד בשערי תשובה (סי' תרע"ג ס"ק א') ובספר עין הרועים (ערך אין מעבירין על המלות אום י"ז), ובחתן סופר (מ"א שער הטוטופות וקדימת ומינוז המלוה מ"א כלל ה' ואל"ף), ובשו"ת דברי מלכיאל (מ"א מס' ח' עד סי' י"ז) שמבארים שם כמה פרטי דינים בדין אין מעבירין על המצות].

היה לפנינו שני מצות, ופגע באחד מהם תחלה

(ד) זכ"ר זה במצוה אחד, אבל אם יש לפניו ב' מצות ופגע תחלה באחד מהם, אסור להניחה כדי לעשות מצוה השני, אף שהשני גדולה מן הראשון, כיון דבא הקטנה

לידו איכא משום אין מעבירין על המצות, וכמו שכתב בשו"ת חכם צבי (סי' ק"ו) עיי"ש.

ועיין עוד מה שדן בענין דאין מעבירין על המצות בשו"ת הרדב"ז (מ"ד סי' י"ג), ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קס"ד) שפלפל בדבריו, מיהו נקיט כן לדינא. ועיין עוד שו"ע התניא (סי' רע"א קונט"א ס"ק א') ובשו"ת חסד לאברהם (מאומים, ח"צ א"ו"ט סי' ע"ז). ועיין עוד בדברינו לקמן (מאמר ולקחמס ד' מייס או"ז) מה שכתבנו עוד כמה פרטים בענין אין מעבירין על המצות.

7 חיוב בניית הסוכה קודם שבת שבין יוה"כ לחג הסוכות

(ז) ואחר כל הלין הבוא נבוא לבאר פסקו של האבני נזר הנ"ל, שהאריך בדבריו דעיקר לדינא כהפוסקים הנ"ל (או"ז) דאיכא מצוה מיוחדת בבניית סוכה, ואחר כך כתב לחדש דלפי זה אם חל שבת בין יום הכיפורים לחג הסוכות, יש חיוב לבנות הסוכה קודם שבת דוקא. הנה כתבנו דברי התוס' שכתבו להוכיח דאף במצוה אחת איכא משום אין מעבירין על המצות, והיינו אם מעביר על המצוה שפגע בו, וכבר היה בידו לקיים בו המצוה, ואינו מקיימו וכנ"ל. מיהו נראה פשוט דזה דוקא כמו גבי קצירת העומר דאמרינן דצריך לקצור ממקום שעומד אצלו וקרוב לו, ולא יעבור על הקרוב ולקצור ממקום רחוק, דזה מיקרי מעביר על המצוה שפגע והולך למקום אחר. אבל אם רק ממתין ומשהה קצת זמן, ואחר כך מקיים אותו מצוה עצמו באותו חפץ עצמו, בזה לא שייך לומר אין מעבירין על המצות, דהא אינו מעביר על שום דבר, ואינו רק משהה קצת המצוה. ומה שנתבאר שגם להמתין על המצוה לקיימו לאחר זמן אסור וכנ"ל מדברי הגמרא ביבמות (ל"ט ע"א)

5

לענין מצות יבום ומשום דשהויי מצו להעביר על המצו קשה בהא דאמרו הקוראין המגילה וקוראו בראשון איכ המצות, הלא יכול באדר ב', ואם כן דבר. ועל כרחך צו זמן שאי אפשר א: מצוותו, מיחשיב ו הכי אם עובר ז המצוה, חשוב מ לקצירת העומר וע בנו

ועל פי זה חידש בניית סוכה, תיכף במוצאי יוב מגיע שבת שאי א הסוכה, דהלא אסו עראי, כמבואר בו כמעביר על המצו קודם שבת, אף עי

אחר יום הכיפ למצור

מיהו לכאורה זו בניית סוכה הכיפורים, ואם כמעביר על המצו מיוחד שמתחייב תיתי לן לומר דל שחייב בזה, יותר כן נימא לדבריו ד

ספר חיים א"ח חלק א
ג"כ ל' חיים ק"אין אטמון א"ח"א

בכל שבת שממתין ואינו בונהו מקודם לכן, וכן ביום טוב של ראש השנה ויום הכיפורים, הוי כמעביר על המצות.

ונראה דהנה הטור (סי' תקפ"א) הביא מדרש (תנמומא אמור פ' כ"ג) על הפסוק (ויקרא כ"ג מ') ולקחתם לכם ביום הראשון, וכי ראשון הוא הלא ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, דכל ישראל טרודים "בקניית אתרוג ובניית סוכה" וכו' ע"כ. משמע דאיכא זמן מיוחד לבניית הסוכה, והוא בין יום הכיפורים לסוכות דוקא, דאם לא כן מאי כללא כייל דטרודים באותן הימים בבניית סוכה, הא אפשר לבנות הכל מקודם יום הכיפורים.

והטעם בזה מבואר בדברי האליה רבה (סי' מרכ"ה ס"ק א') שהקשה על מה שכתב הרמ"א (סי' מרכ"ד ס"ה) והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה וכו' ע"כ, דהא כיון דעשיית סוכה מצוה הוא, היה יותר טוב למדקדקים לעשותה קודם יום כיפור כדי שיהיה להם עוד זכות קודם יום כיפור. ותירוץ על פי מה דאיתא במדרש (פסיקתא דרנ"ה כהנא, פסקא אמרימא דסוכות) א"ר אליעזר למה אנו עושים סוכות אחר יום הכיפורים, שמא יצא דינינו ביום הכיפורים לגלות, לכן אנו עושין סוכה וגולין מבתיהם לסוכה עכ"ד. ומפרש דקושית המדרש מפני מה אנו "עושין", ר"ל דהמדקדקים עושין ובונים את הסוכה אחר יום הכיפורים דוקא ולא קודם לזה, ומתרץ דלפיכך אין עושין הסוכה מקודם יום הכיפורים, כיון דשמא נתחייבנו ח"ו גלות ביום הכיפורים, ואלו כבר עשינו מקודם הסוכה, לא יהיה נחשב זה לגלות עכ"ד. ובשערי תשובה (סי' מרכ"ה ס"ק א') הקשה על דבריו דהלא מה שהסוכה הוא דוגמת הגלות הוא הישיבה

לענין מצות יבום, הוא מטעמא אחרינא, ומשום דשהויי מצוה לא משהינן, אבל משום להעביר על המצוה ליכא. ואם כן לכאורה קשה בהא דאמרו במגילה שם דלר' יוסי דקוראין המגילה גם באדר ראשון, אם אינו קוראו בראשון איכא משום "אין מעבירין" על המצות, הלא יכול לקיים אותה מצוה עצמו גם באדר ב', ואם כן אין כאן העברה על שום דבר. ועל כרחק צריך לומר דכיון שיש בנתיים זמן שאי אפשר אז לקיים המצוה, שאינו זמן מצותו, מיחשיב כב' זמנים מחולקים, משום הכי אם עובר זמן הראשון ואינו מקיים המצוה, חשוב מעביר על המצוה, דדומה לקצירת העומר ועובר על מקום קרוב לקצור במקום רחוק.

וע"ז פי זה חידש האבני נזר דכמו כן בענין בניית סוכה, אם אינו בונה את הסוכה תיכף במוצאי יום הכיפורים, ובאמצע הזמן מגיע שבת שאי אפשר לקיים אז מצות בניית הסוכה, דהלא אסור לבנות בשבת אפילו בנין עראי, כמבואר בשו"ע (סי' טע"ו ס"א). חשוב כמעביר על המצות אם לא יבנה את הסוכה קודם שבת, אף על פי שיכול לקיים זה המצוה אחר השבת.

76 אחר יום הכיפורים, הוה זמן המיוחד למצות בניית הסוכה.

מיהו לכאורה דבריו שכתב דהזמן של מצות בניית סוכה הוא תיכף אחר יום הכיפורים, ואם ישא עד אחר בשבת הוי כמעביר על המצות צ"ע, דאטו מי איכא זמן מיוחד שמתחייב בה בבניית הסוכה. ומהיכי תיתי לן לומר דלאחר יום הכיפורים הוה הזמן שחייב בזה, יותר משלשים יום קודם לחג, ואם כן נימא לדבריו דבמשך שלשים יום קודם לחג

ל המצות, (ו' עיי"ש.

זכירין על סי' י"ג), שפלפל עוד שו"ע שו"ת חסד ועיין עוד ס' או' ז') ענין אין

ת שבין

אר פסקו שהאריך ל' (או' ז') ואחר כך בין יום ת הסוכה י התוס' א משום מעביר על לקיים בו זה פשוט דאמרינן קרוב לו, מ רחוק, ע והולך זה קצת זו באותו מעבירין ומ דבר, שנתבאר יחר זמן ט' ע"א)

6

בסוכה, ולא העשייה ע"כ. וצריך לומר בכוונת האליה רבה דאף דעיקר הדוגמא להגלות הוא הישיבה בתוכה דוקא, מכל מקום בזה שמכין לעצמו מקום דירת עראי, זה הווי נמי כענין הגלות, וכמי שמקבל עליו גזירת הגלות שנתחייב ח"ו, ועל כן עיקר זמן בנייתו הוא נמי דוקא אחר יום הכיפורים.

ע כל פנים נתבאר מדברי המדרש דאחר יום כיפור דוקא הוא הזמן המיוחד למצות בניית הסוכה, ואם כן אתי שפיר דברי האבני נזר, דאם ממתין מלבנותו עד אחר השבת, איכא משום אין מעבירין על המצוה אף באותו מצוה עצמו, דכיון דהגיע זמנו לבנותו ואם ימתין יהיה באמצע זמן דאי אפשר לקיימו, הוי כבי זמנים מחולקים, ואיכא משום מעבירין על המצות.

ברם עדיין יש לחלק בזה דבמגילה שם הא איכא זמן בנתיים דאינו זמן מצותו, אבל הכא בשבת שבין יום הכיפורים לסוכות, דהגם דבשבת אי אפשר לו לבנות הסוכה, מכל מקום לאו מפני שאינו זמן מצותו, רק משום דאיסור שבת רביע עלה, אבל עצם הזמן הוי זמן חיובא, וא"כ אפשר שלא שייך בזה משום מעבירין על המצות. הנה כבר העיר החלקת יואב על חילוק זה, מובא דבריו בתשובת אבני נזר שם (סי' מ"ט אות ג'), ועיין שם מה שתירץ עלה האבני נזר.

ז ראייה לחידושו של האבני נזר מדברי הרמ"א

(ח) ונראה להביא ראייה לחידושו של האבני נזר מדברי הרמ"א בסי' תרכ"ה הנ"ל (או' א') שכתב ד"מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, ומשום מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה", ולפי מה שכתבנו לעיל (או' ה') מדברי המהר"ם שייך דיש בהך דינא דשהויי

מצוה ב' דינים, חדא דין דזריזין מקדימין למצות, והשני מצוה הבא לידך וכו'. ודין דזריזין מקדימין היינו במצוה שאינו תלויה בזמן, או שכבר בא זמנו, ומצוה שהזמן גרם לו הוי בכלל מצוה הבא לידך. לכאורה יוקשה מה שכתב הרמ"א משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, והלא לא שייך הכא רק דין דזריזין מקדימין למצות שיזרו עצמו להקדים הבנייה תיכף, אבל משום מצוה הבאה לידך דהוא חמיר מיניה ששייך דוקא במצוה התלוי בזמן וכנ"ל מדברי המהר"ם שיק, ליכא בזה.

ורפי דברי האבני נזר אתי שפיר דכבר הבאנו לעיל (או' ב') שם מקור דברי רמ"א הוא בדרכי משה שכתב בשם מהרי"ל בזה"ל מיד לאחר יום הכיפורים יעשה הסוכה, ואפילו הוא ערב שבת דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה עכ"ל. מבואר דדברי המהרי"ל שכתב משום מצוה הבא לידך וכו' מיירי בדאיכא שבת בין יום הכיפורים לסוכות, ועל זה הוא דכתב משום מצוה הבא לידך, שאם ימתין עד אחר השבת יש זמן בנתיים שאינו יכול לבנות הסוכה, ואם כן הוי כמעביר על המצות, וכדברי הגמרא מגילה הנ"ל, ואתי שפיר מה דנקט מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, דהוא דין דאין מעבירין על המצות כמבואר ברש"י יומא הנ"ל.

יש לפנוי שני מצות א' הכנה לשבת, ב' בניית הסוכה

אולם באמת אין ראייה זו מוכרחת, דאפשר לפרש בכוונת המהרי"ל והרמ"א הנ"ל דכיון דאיכא שבת בינתיים, אם כן בערב שבת איכא מצוה להכין לכבוד יום השבת, וכדאמרין בגמרא (קידושין מ"א ע"א - שנת קי"ט ע"א) רבא מלח שיבוטא, וכבר נתבאר לעיל (שס) דכתב בשו"ע התניא דהוה מצות

שבגופו, עיי"ש. וז בניין סוכו לעיל (או') אחד שכב ההשני הו יש בזה א שפיר הו מחמיצין בין יום ה בערב שבו סוכה ומד בזה משו המצוה שו אין ראייה הבא לידך אלאחר ה קיום

וראותי דברי מהו הנ"ל, וסיפו אור ליום הסוכה קו שבת שקו מהרי"ל לז שמוצאי יו גמור לעש לא

מצות הכ

וכשאני

קודש בכו משום מצו קי"ז ע"ג

כָּל־נִדְבָתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: לט
 אֲךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאֵת הָאָרֶץ
 תִּתְּנוּ אֶת־חֲגִי־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 שִׁבְתוֹן: 7 וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן פְּרֵי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים

נִדְבָתֵיכֶם דִּי תִתְּנוּ לַיהוָה: לט
 אֲךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹמָא
 לַחֹדֶשׁ שִׁבְעָה בְּמִנְשִׁיכּוֹן יֵת
 עֲלֵיִת אַרְעָא תִתְּנוּ יֵת חֲנָא קְדָם
 יוֹם שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קְדָמָא
 נִיחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָא נִיחָא:
 מ וְחִסְבוֹן קָבוֹן בְּיוֹמָא קְדָמָא
 פְּרֵי אִילָנָא אֶתְרוּגִין וְעֵץ־בֵּין

וְתִרְסִין וְעֵרְבֵי
 קְדָם יוֹ אֶלְהוּ
 מֵא וְתִתְּנוּ יֵת
 שִׁבְעַת יוֹמִין
 קְדָרִיכוֹן בִּירְחָ:
 יֵתָה: מֵב בְּמִטְלָ
 יוֹמִין כֹּל יֵצִיב
 בְּמִטְלָיָא: מֵג ב
 אֶרֶי בְּמִטְלָיוֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מֵאֲרַעָא דְכ
 אֶלְהוֹן: מֵד

לקח בהדר

רש"י

נד זה פי' תבנת מחוגו, שהקרבן נקרא חג, כמו (תה' קי"ח) חקרו חג בעבודתם, או (שמות ה' א') ויחוגו לי במדבר, והפעולה דהיינו הנחת הקרבן גזר ממנו, כמו מן לבוש נעשה תלבושו מן חג מחוגו: גה) ואך מיעוט הוא שלא בכל חמשה עשר מחוגו, ובעבור שהכחוב מרבה כל י' ימים לתשלומין כדלקמן א"כ ודאי שהמיעוט הוא אם חל בשבת: גו) זה ודאי שאין פירושו ממש באספקס שהרי יום שבתו הוא, אלא פירושו בזמן ונחדש אספקס, והוא חדש תשרי, שכל ימות הקיץ התצורה מתייצבת בגורן שנשדות, וקודם החורף והגשם שנמרחשון מאספס אמתו הניחה, אך קשה למה ליתן סימן זה לחג הסכות הלא הכחוב אומר בפירושו נחדש השביעי, לזה תירץ שדבר זה אחי לאשמעינן שיהא חדש שביעי זה בזמן אסיפה: גז) לפי

(לט) אֲךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם תִּתְּנוּ קֶרֶן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה^(ט), יְכוּל תְּדַחַח אֶת הַשֶּׁבֶת, תִּלְ אֲךְ^(י), הוֹאִיל וַיֵּשׁ לֵךְ תְּשִׁלּוּמִין כֹּל שִׁבְעָה^(י"א): בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ. ^(י"ב) שִׁיבַח חֲדָשׁ שִׁבְעִי זֶה צֶה בְּזִמְנָן אֲסִיפָה, מִכָּאֵן שֶׁלְעוּוֹ לַעֲבֹר אֶת הַשָּׁנָה, שֶׁאִם אֵין עֵיבּוּר* פְּעֻמִּים שֶׁהוּא (צֶה) צֶהמֵלֵעַ הַקִּיץ^(י"ג) או הַחֹרֶף^(י"ד): תִּתְּנוּ. שְׁלָמֵי חֲגִיגָה^(י"ה): שִׁבְעַת יָמִים. אִם לֹא הִצִּיא צֶה יִצִּיא צֶהי^(י"ו), יְכוּל יֵהֵא מִצִּיאָן כֹּל שִׁבְעָה, תִּלְ וְחֲגוּתָם אֲוֹתוֹם^(י"ז), יוֹם אֶחָד בְּזִמְנָע וְלֹא יוֹתֵר, וְלִמָּה נִאֲמַר שִׁבְעָה, לַתְּשִׁלּוּמִין^(י"ח) - חֲגִיגָה ע' : (מ) פְּרֵי עֵץ הָדָר. עַן שְׁטַעַס עֵזוֹ וּפְרִי* שׁוֹכֵס^(י"ט) (ת"כ - סוכה ל"ו): הָדָר. הָדָר בְּאֵלָלוֹ מִשְׁנֵה לְשִׁנְה^(כ), שִׁינֵי נִסְחָאָת - הַעֲבוּר - כִּפְרִי.

חכו אחרוג (שם)
 למד שאינה אל
 שענפיו קלועי
 העשוי כמין קי
 אזרח (ח"ס): בי
 (מג) כי בסכו
 שינו נסחאוא - אורח
 ושוכנין על אפיה
 לא הוא ולא אביו
 וא"כ למה אמר ו
 שנת"כ הרחיבו ו
 הביא כל זאת שו
 בישראל לרבות ג
 יקשה לך שמאלנו
 שאני ושאתי, דכ
 למעט (ב"ב), ו
 משום זה מרבינן
 עם הגמ', ואני
 בסוכות ממש (פ
 אמר כי בסוכות
 הסוכות אלא להו
 צריך כח אלקי, ו
 על דברי רש"י א

שהקציר תלוי בהילוך החמה אשר לפי הליכתה נהווה הקור והחום הקיץ והחורף, ולפי הילוך החמה יש בשנה שלימה שס"ה יום שבסוף שס"ה יום צה החמה בחזרה לאותו מקום, ואנו מונים השנה לפי הילוך הלצנה שנחחדש אחר כ"ט וחצי יום בקיורו, וי"צ חדשים י"צ פעמים כ"ט וחצי הוא סך שני"ד יום, א"כ חסר לשנה של חמה י"א יום, ובצ' שנים כ"צ יום, ובג' שנים ל"ג וכו', לזה צריך להוסיף חדש אחד ב' פעמים בכל שבע שנים כדי להשלים החסר: גח) כלומר זהו מה שחז"ל קראו אותו שלמי חגיגה, וקבל שמו זה בעבור שהתורה הוילאו בלשון זה מחוגו, ולא אמר תקריבו או תשחטו: גט) ואינו מנוה להביא רק פעם אחד בכל יו"ט: ס) פי' בפסוק מ"א חביב ומגותם אמתו שבעת ימים, ועל מה קאי תבנת אמתו, הלא לא מוזכר שם חג הסכות שנוכל לומר דקאי על חג הסוכות בכלל, והיל"ל ומגותם חג לה' שבעת ימים, אלא ודאי קאי על יום ראשון המוזכר, ופירושו שאותו החג שתחוגו ביום ראשון יכולים אמת לחוג שבעת ימים: סא) דייק מדהווה ליה לומר פרי העץ כמו שבא בכל מקום, אלא ודאי פירושו כמו במעשה בראשית עץ פרי שהעץ עצמו פרי כמו כן פרי עץ (ג"א), ועוד שלא צה הכחוב לסתום אלא לפרש, ואם פירושו פרי של עץ עדיין לא ידענו מאי קאמר ומה זה שצריכים אמתו ליקח, ולזה הקשו בגמ' שאפילו נפרש שהעץ עצמו פרי עדיין לא ידענו שהרי יש פלפלין (רא"ם), ואפשר שמשום קושיא זו לא די לרבינו הוכחה זו, לזה מביא ג"כ הוכחה מתיבת הדר (גח"י), והן אסמכתות שעשו רז"ל לקבלתם (רמב"ן): סב) אינו מתבשל ונופל מן האילן בסוף שנתו כמו שאר פירות אלא עומד באילן ג' וד' שנים (מ"ל), והה"א שימוש הוא ואינו שורש (ב"ב), והטעם להוילא התיבת מפשוטו, שאם פירושו הדור ויפה כמשמעו עדיין חסר מן הכחוב מה יהיה הידורו, אבל אין זה הכרח גמור, שנוכל לומר פירושו שיהיה הדור בכל פרטיה, לזה צירף רבינו ב' ההכרחים (גח"י), ומ"ש בש"ח דגם פלפל ארוך דר באילנו משנה לשנה לא ידעתי מנ"ל הא ומה"ס שם בסוכה מוכח איפכא שהוקשו לענין טעם עזו ופריו שזה

וַעֲנַף עֵץ עֵבֶת וְעַרְבֵי נַחַל וְשִׁמְחָתֶם
 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃
 מֵא וַחֲנַתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים
 בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי תַחֲנוּ אֹתוֹ׃ מֵב בַּסֶּכֶת תָּשׁוּבוּ
 שִׁבְעַת יָמִים בְּלֵהָאֹרֶחַ בְּיִשְׂרָאֵל
 יֵשְׁבוּ בַסֶּכֶת׃ מֵג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם
 כִּי בַסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ מֵד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־

והרסין וערבין הנחל ותחונן
 קדם יי אלהכון שבעת יומין:
 מא ותחונן יתה חגא קדם יי
 שבעת יומין בשתא קים עקם
 לדריכון בירחא שביעה תחונן
 יתה: מב במסליא תיתבון שבעת
 יומין כל יציבא בישראל יתבון
 במסליא: מג בריל דידעון דריכון
 ארי במסליות ענני אותבית ית
 בני ישראל באפקותי יתחון
 מארעא דמצרים אנא יי
 אלהכון: מד ומליל משה ית

לקט בהיר

רש"י

מפלפלין ולא הקשו ממה שדר באילנו, משמע שאינו דר
 (ב"ב: סג) פי' היל"ל כפות וכתיב כפת, ויש אס
 למסורת וקריין כפת דהיינו אחת, וא"כ לכחוד כפ
 תמרים, אין קושיא, שכף תמרים פירושו אשכול וכו תלויים
 תמרים (פי' פירות ולא העלים) הרבה, אבל כפות פירושו
 עלים הרבה כפותים ביחד, כן הוא בסוכה נ"ב: (סד)
 פירש"י שהעץ מחופה בעלין על ידי שהן עשויין בקליעה
 ושוכנין על אפיהן עכ"ל: (סה) כן הוא בת"כ, ופירושו שהלא חיצת אורח הוא מי שגולד ונתגדל כאן ואינו בא מארץ אחרת
 לא הוא ולא אבותיו, והיינו ישראל בן ישראל (ועיין בכלי יקר שהסביר בטוב טעם למה נקט הכחוד דוקא לשון זה אורח),
 וא"כ למה אמר הכחוד עוד בישראל, ודאי לרבות בא כל שבישראל אפילו אינו אורח אס הוא בחוך ישראל חייב בסוכה, והגם
 שבת"כ הרחיבו רז"ל לדרוש עוד מתיבת "כל" לרבות קטן שהגיע לחיטוך, ומאות ה"א של האורח ממעטו נשים, רבינו לא
 הביא כל זאת שאינו מוכרח על פי פשוטו (וגם כל דרושים האלו הם אסמכתות כדמסקיין בסוכה) ומה שאמרו בת"כ
 בישראל לרבות גרים, ועובדים משוחררים" פשוט הוא שהלא גר גמור הוא וכל דינו כגר לזה השמיטו רבינו (מ"ל), ואל
 יקשה לך שמלאנו בכמה מקומות שהבי"ת אדרבה מיעוט הוא כגון כי ציחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק, אין קושיא, שהכא
 שאני ושאני, דכתיב קודם האורח שפירושו ישראל ובפרט אומרו "כל" האורח א"כ ודאי שמיבת בישראל לרבות בא ולא
 למעט (ב"ב), וזה מיושב למה לרז"ל ולרש"י להביא האורח זה ישראל, וכי מי אינו יודע זאת, ולדרכינו נכון הוא, שרק
 משום זה מרביין גרים מבישראל, וכל זה הוא לפי הת"כ, ולא כן מסקיין בסוכה, ונלאו ונדחקו המפרשים להשוות דברי רבינו
 עם הגמ', ואני לקצר באתי, והעיקר שזה הת"כ מתאים לפשוטו כנ"ל: (סו) זו דעת ר' עקיבא, ור' אליעזר פליג ואמר
 בסוכות ממש (פי' מה שזנו כל אחד לעצמו), ובחר רבינו בזה שמתאים לפשוטו דכתיב הושבתי שפירושו אני הקב"ה, ולא
 אמר כי בסוכות ישבו וגו' (רא"ם), וכן הוא בכלי יקר, ובעל קרבן אהרן כתב על זה שאינו נכון, שאין המדובר מעשיית
 הסוכות אלא להושיב את בני' ולזה אין נפ"מ בין ענני כבוד לסוכות ממש, ואפשר לתרץ זאת, שגם ליטב בחוך העננים היה
 צריך כח אלקי, וגם גלוי היה ומעשה הקב"ה, שהלא פלט לחוך את הערב רב גם זנים ומזרעים (ב"ב), והרמב"ן ז"ל כתב
 על דברי רש"י אלו ח"ל: והוא הנכון בעיני על דרך הפשט כי לזה שידעו הדורות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה עמהם
 להפליא שכן אחת ענני כבוד עכ"ל:

וחכו אחרוג (סג - סג): כפת תמרים. חסר וא"ו¹⁰¹,
 למד שאינה אלא אחת (סג - סג): וענף עץ עבת.
 שענפיו קלועים¹⁰² כעבותות וכחצלים, וזהו הדם
 העשוי כמין קליעה (סג - סג): (מג) האורח. * זה
 אורח (ח"ס): בישראל. לרבות את הגרים¹⁰³ (ח"ס):
 (מג) כי בסכות הושבתי. ענני כבוד¹⁰⁴ (ח"כ - סוכה)
 שינוי נטותאז * אורח זה אורח האורח להוציא את הנשים.
 ושוכנין על אפיהן עכ"ל: (סה) כן הוא בת"כ, ופירושו שהלא חיצת אורח הוא מי שגולד ונתגדל כאן ואינו בא מארץ אחרת
 לא הוא ולא אבותיו, והיינו ישראל בן ישראל (ועיין בכלי יקר שהסביר בטוב טעם למה נקט הכחוד דוקא לשון זה אורח),
 וא"כ למה אמר הכחוד עוד בישראל, ודאי לרבות בא כל שבישראל אפילו אינו אורח אס הוא בחוך ישראל חייב בסוכה, והגם
 שבת"כ הרחיבו רז"ל לדרוש עוד מתיבת "כל" לרבות קטן שהגיע לחיטוך, ומאות ה"א של האורח ממעטו נשים, רבינו לא
 הביא כל זאת שאינו מוכרח על פי פשוטו (וגם כל דרושים האלו הם אסמכתות כדמסקיין בסוכה) ומה שאמרו בת"כ
 בישראל לרבות גרים, ועובדים משוחררים" פשוט הוא שהלא גר גמור הוא וכל דינו כגר לזה השמיטו רבינו (מ"ל), ואל
 יקשה לך שמלאנו בכמה מקומות שהבי"ת אדרבה מיעוט הוא כגון כי ציחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק, אין קושיא, שהכא
 שאני ושאני, דכתיב קודם האורח שפירושו ישראל ובפרט אומרו "כל" האורח א"כ ודאי שמיבת בישראל לרבות בא ולא
 למעט (ב"ב), וזה מיושב למה לרז"ל ולרש"י להביא האורח זה ישראל, וכי מי אינו יודע זאת, ולדרכינו נכון הוא, שרק
 משום זה מרביין גרים מבישראל, וכל זה הוא לפי הת"כ, ולא כן מסקיין בסוכה, ונלאו ונדחקו המפרשים להשוות דברי רבינו
 עם הגמ', ואני לקצר באתי, והעיקר שזה הת"כ מתאים לפשוטו כנ"ל: (סו) זו דעת ר' עקיבא, ור' אליעזר פליג ואמר
 בסוכות ממש (פי' מה שזנו כל אחד לעצמו), ובחר רבינו בזה שמתאים לפשוטו דכתיב הושבתי שפירושו אני הקב"ה, ולא
 אמר כי בסוכות ישבו וגו' (רא"ם), וכן הוא בכלי יקר, ובעל קרבן אהרן כתב על זה שאינו נכון, שאין המדובר מעשיית
 הסוכות אלא להושיב את בני' ולזה אין נפ"מ בין ענני כבוד לסוכות ממש, ואפשר לתרץ זאת, שגם ליטב בחוך העננים היה
 צריך כח אלקי, וגם גלוי היה ומעשה הקב"ה, שהלא פלט לחוך את הערב רב גם זנים ומזרעים (ב"ב), והרמב"ן ז"ל כתב
 על דברי רש"י אלו ח"ל: והוא הנכון בעיני על דרך הפשט כי לזה שידעו הדורות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה עמהם
 להפליא שכן אחת ענני כבוד עכ"ל:

10

הקב"ה לישראל בני היו אתם עושין את המכות, ודרים בתוכה שבעת ימים, כרי שהיו נזכרים הניסים שעשיתי לכם במדבר, ואע"פ שאתם עושין את המכה, אין אתם נזכרים אלא פורעין לו, שנאמר כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו', ועוד אמרתי לכם שהקחו רולב והנענעו לפני, ואע"פ שאתם עושין כן, אין אתם נזכרים לי אלא פורעין לי, למה, שבשעה שהוצאתי אתכם ממצרים עשיתי את הדרים לנענע מלפניכם, שנאמר הדרים רקדו כאילים (תהלים קי"ד ד'), ואף לעתיד לבא אני עושה לכם כן. הרי"ד הדרים והנבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימתאו כף (ישעיה נ"ד י"ב).

74 באספך מנגד ומיבך (דברים י"ז), א"ר אלעזר בר מרים (נר) למה אנו עושים סוכה אחר יום הכפורים, לומר לך שבן את מוצא בראש השנה

יושב הקב"ה בדין על באי העולם וביום הכפורים הוא חותם את הדיון, שמא יצא דנים של ישראל לנלות, ועל ידי כן עושים סוכה (נר) וגולין מבתיכם לסוכה, והקב"ה מעלה עליהם כאלו גלו לבבל, שנאמר חולי וגוהי בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקרית ושכנת בשרה ובאת עד בבל שם תגצלי שם יגאלך ה' מכה אויבך (סוכה ד' י').

ושמחת בתך (דברים שם י"ד), (נו) את מוצא שלש שמחות כתיב ברא, ואלו הן ושמחת בחיך (שם שם), והיית אך שמח (שם שם ט"ו), ושמחת לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כ"ג ט'), אבל בפסח אין את מוצא שכתב בו אפילו שמחה אחת, ולמה, (נו) את מוצא שבפסח התבואה נידונית, ואין אדם יודע אם עושה היא השנה, אם אינה עושה, לפיכך אין כתיב שם שמחה, ד"א למה אין כתיב שם שמחה, בשביל שמתו בו המצריים, (נח) וכן את מוצא כל שבעת ימי התנ"ך אנו קורין בהן את ההלל, אבל בפסח אין אנו קורין בהן את ההלל, אלא ביום טוב הראשון (נח) ולילו, למה (ס) כדאמר שמואל בנפול אויבך אל השמח (משלי כ"ד י"ז), וכן את מוצא שאין כתיב בעצרת אלא שמחה אחת, דכתיב ועשית תג שבועות לה' אלהיך וגו' (סא) ושמחת אתה וביתך (דברים י"ז י"א), ולמה כתיב בה שמחה אחת, מפני שהתבואה נכנסת בפנים, אבל פירות האילן נידונית לפיכך אין כתיב שם שמחה שני, אבל בראש השנה אין כתיב שם אפי' שמחה אחת, מאי מעמא שהנפשות נידונית ומבקש אדם נפשו יותר ממנו, אבל בתנ"ך לפי שנמלך הנפשות (סב) דימוס שלהם ביום הכפורים, כמו שכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם (ויקרא י"ז ל'), ועוד שהתבואה ופירות האילן בפנים לפיכך כתיב שם שלש שמחות.

ד"א והיית אך שמח, מרז אך שמח, את מוצא אעפ"י שאדם שמח בעולם הזה אין

הערות ותקונים.

הפסיקתא, וכל המאמר הנושא בילקוט אינו נגזר חסר ס. (נר) למה אנו עושין סוכה אחר י"ז, מוצא בילקוט אמור ס, ונמקרו קודם מרובנו יוסף כחמינה פי"ט (דף ק"ה ע"ב) נגזר הפסיקתא, (נר) וגולין ונחתיהו לסוכה כו, כאלו גלו לבבל, עפ"י נוסדו תפלת יהי רצון, בזכות נחמי וניתיי החוזה כו, יחשב לי בזאת כאלו הרחקתי נדח, (נר) את מוצא שלש שמחות, מוצא בילקוט אמור רזח חריד, והציון פסיקתא בסוף רזח חריד, מוסב גם על זה. (נר) את מוצא שנפסח התבואה נידונית, משנה ר"ה ט"ז ע"א, (נר) וכן את מוצא כל שנעת כו, צירושלמי סוכה פ"ד ה"ה ועיין בתוך נ"י ה' ה' פסח סימן ת"ן. הניח נגזר מדרש הרנינו פי סוכה המוצא בצנולי הלקט, הטעם שאין נזכרין ההלל כל ימי הפסח, הוא לפי שנטעו העוברים וכתיב נפולו אינדך אל תשנוע ע"כ, והוא המאמר שלפנינו. וגם גם צירושלמי. ואולי הפסקא הזאת. היחה נמצאת במדרש הרנינו, עיין מ"ג צננול. (נח) ולילו, נעת אכילת הפסח עיין בק"ע ס. (ס) כדאמר שמואל, ר"ל כנקרא דמשלי אשר היה שגור בני שנואל, עיין אבות פ"ד מ"ט ונח"ט, (סא) ושמחת אחת וניקח, כן מוצא גם בילקוט, אבל נקרא ושמחת לפני ה' אלהיך ונכך ונכך וגו', (סב) דיווס, נארתו לעיל פסקא ויהי צלח הערה קס"ח

פסיקתא דרזח כגנא

מסורת המדרש
 ועכשיו גזרו עליהם
 שלא ליטול בשבת
 פסחים סי' טו, ר"ה
 כ"ט: סוכה שם, ביצה
 י"ד: מגילה ד': וכו'
 ראשון הוא וכו'
 מלמה"ד וכו' וק"ד
 פ"ל ד, קה"ר פ"ט (ז)
 ד' (לך אכול), תניב
 אמור ל' (נ"א), פד"כ
 ולקחתם לכם (קפ"ב):
 ילק"ש אמור תרניא
 (כה"ע).

המקדש קים, היו נוטלים. ועכשו גזרו עליהם חכמים
 האחרונים, שלא לטל בשבת, שמא ילך אצל הבקי ללמד
 ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. וכן לענין שופר וכן
 לענין מגלה.

כב. ו'ולקחתם לכם ביום הראשון'. וכי ראשון הוא,
 והלא יום חמשה עשר הוא, ואת אמת ביום הראשון. אלא
 ראשון הוא לחשבון עונות. רבי מגי יהושע דסכנין בשם
 רבי לוי אמר משל למה הדבר דומה. למדינה שהיתה חייבת
 ליפס למלך, והיה המלך משלח לגבותה, ולא היתה נותנת, שהיה שטר גדול.
 כך פעם הראשון. ופעם שני היה משלח לגבותה, ולא היו נותנין. מה עשה
 המלך. אמר לבני פלטרין שלו, עמדו ונגלף עליהם. עד שהן הולכין כמו

בבית ובחצר ונעוועיו יש בהם משום מלאכה האסורה בשבת שאני צריך שיאמר לי כאן שנטילתו
 דוחה את השבת, אלא שהכשרתם בקצירה מן המחובר לקרקע ובהבאה דרך רשות הרבים ובאגידתם,
 אם לא הוכנו ונעשו מערב שבת, דוחים את השבת, לדברי "רבי אליעזר" (בסוכה שם), שהוא דורש
 ואומר כן (בשבת קלא:), שמכשירי מצוה דוחים את השבת; אלא שרק בזמן שבית המקדש היה
 קים, היו נוטלים את הלולב בשבת, ועכשו, משחרב בית המקדש, גזרו חכמים האחרונים,
 שאחרי החורבן, שלא לטל את הלולב בשבת, גזירה שמא "יטלנו בידו" (סוכה שם) ועמו ילך
 אצל הבקי דובר ללמד ממנו את סדר "נענוע, או את ברכתו" (רש"י שם), ויעבירונו ארבע אמות
 ברשות הרבים (עיי"ש ברש"י ובתוס' מג.), וכן מאותו הטעם גזרו חכמים לענין שופר, שלא נתקע
 בראש השנה שחל בשבת, וכן מאותו הטעם גזרו חכמים לענין מגלה, לא לקוראה כשחל פורים
 בשבת.

"ולקחתם לכם ביום הראשון" - ראשון לחשבון עונות, שהכל נמחל להם לישראל.

כב. ו'ולקחתם לכם ביום הראשון', לפי פשוטו "הראשון" משבעת ימי החג האמורים כאן,
 שכך כתוב כאן: "אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי... תחגו את חג ה' שבעת ימים, ביום הראשון שבתון
 וביום השמיני שבתון, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור...", ומדרשו: וכי ראשון הוא היום הזה
 של "ולקחתם" בחודש השביעי הזה האמור למעלה, והלא יום חמשה עשר לחודש הוא, ואת
 אמת: "ביום הראשון"? אלא, יום ראשון הוא לחשבון עונות ישראל, שנמחלו ונוקו
 ביום הכיפורים, וכאשר רבי מגי, ורבי יהושע דסכנין, בשם רבי לוי, אומרים: משל, למה
 הדבר דומה, למדינה שהיתה חייבת ליפס - מס למלך, והיה המלך משלח שליחיו לגבותה,
 ולא היתה נותנת, "לפי" (תנייב כאן, נא). שהיה שטר - הסכום גדול מכדי שיוכלו לשלמו, כך
 היה כששלח לגבות פעם הראשון, ופעם שני היה המלך משלח שליחיו לגבותה, ולא היו
 נותנין, מה עשה המלך, אמר לבני פלטרין - ארמון שלו: עמדו ונגלף עליהם בעצמנו
 לגבות את החוב, עד - בעוד שהן הולכין "לגבותה", משהגיעו קרוב אל המדינה כמו עשרה

12

ב, דא) נוהגים באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא (אמור אות כב) ולקחתם לכם ביום הראשון וכו'. דע ט' שצמקום מה שכתב רבינו והנה הכל כתוב במדרש אמר להו מלכא מאן דאזל אזל מכאן ולהלאה וזשנא וכן צמקום מה שכתב רבינו מותר להם הכל כתוב שם והקדוש ברוך הוא אמר להם מאן דאזל אזל מן הכא ולהלן מושנא וצופו הענין תוב שם מיום הכפורים עד החג כל שראל עסוקים צמנות זה הוא עוסק סוכתו וזה הוא עוסק בלולבו וציוס וראשון של חג כל ישראל עובדים פני הקדוש ברוך הוא ולולביהן צידן

ומתפללין תפלת תענית. וכשחל ראש השנה בב"ג ח' אז מתחילין (י) ביום ראשון בשבוע שלפני השבוע שחל ראש השנה להיות בתוכה: 7 ב נוהגין באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג מ) (ח) וכי ראשון הוא והלא חמשה עשר הוא אלא ראשון לחשבון

ד וכי ראשון הוא פירושו לילכא למימר ציוס הראשון של חג הסוכות קאמר ללמה תלה יותר מנחת נטילת לולב ציוס הראשון של חג וצמנות עשיית סוכה ומגיגה תלה אותם צמנין חמשה עשר צמדת ומירלו דאחא לדרשה לאורויי ציוס חמשה עשר הוא ראשון צמדת לחשבון עוונות קודם חמשה עשר צמדת לא היו נחשנין דמערב ראש השנה הניח להם שליש וכו' ומיניה דהרא קושיא לדוכתא למה תלה הכתוב דרשה זו בלולב יותר מצסוכה ומצמגיגה ונראה דלפי דברי תענית (ג) חנן מאימתי מוזכרין גבורות גשמים ר' אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג

אמרו רבי אבהו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב דכיון דארבעה מינין הללו צאיין לרשות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הארבעה מינין בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים לכך צריך להזכיר גם כן משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב הראשון של חג כדי לרבות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ציוס הראשון גבי נטילת לולב למידרש זה ראשון לחשבון עוונות והוא דצפרק קמא דתענית (ו:): איחא אמר רבי תנחומא צר חנילאי אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל שנאמר (תהלים פה ז) ריית יי' ארנך שבת שבת יעקב וגו' ואם כן צא הכתוב צעלמו ליישב מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקדוש ברוך הוא להקדים נטילת לולב לרבות על המים מיום טוב הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא צמדת חדש כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא צ"ו צמדות ועל זה אמר חדעו למה הקדים לרבות על המים כי הלא היום הוא יום ראשון צמדת לחשבון עוונות כי מהיום והלאה נחשנין כל העוונות ואם יהיו נכחמין העוונות לפנינו יתעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אדם לרבות על המים מיום טוב הראשון כדי שיתרצה המקום להוריד לכם גשמים

ואמר רבי אבהו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב דכיון דארבעה מינין הללו צאיין לרשות על המים דכשם דאי אפשר לאלו הארבעה מינין בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים לכך צריך להזכיר גם כן משיב הרוח ומוריד הגשם מיום טוב הראשון של חג כדי לרבות על המים ולפי זה ניחא דכתיב ציוס הראשון גבי נטילת לולב למידרש זה ראשון לחשבון עוונות והוא דצפרק קמא דתענית (ו:): איחא אמר רבי תנחומא צר חנילאי אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל שנאמר (תהלים פה ז) ריית יי' ארנך שבת שבת יעקב וגו' ואם כן צא הכתוב צעלמו ליישב מה שהקשה הוא גופיה למה ציוה הקדוש ברוך הוא להקדים נטילת לולב לרבות על המים מיום טוב הראשון והלא זמן הרביעה לא הגיע אלא צמדת חדש כסליו ולכל היותר לא הגיע אלא צ"ו צמדות ועל זה אמר חדעו למה הקדים לרבות על המים כי הלא היום הוא יום ראשון צמדת לחשבון עוונות כי מהיום והלאה נחשנין כל העוונות ואם יהיו נכחמין העוונות לפנינו יתעלה לא תהיו זוכין לירידת גשמים ועל כן צריכים אדם לרבות על המים מיום טוב הראשון כדי שיתרצה המקום להוריד לכם גשמים

וינה ראיה גמורה למנהג שהמנהג להתענות כולם והמדרש אינו מן לזה: כתבו הגהות מיימון בתחלת הלכות ראש השנה (הל' שופר פ"א אות א) יש צני אדם ין שנוהרים שלא להתענות ערב ש השנה משום חוקות הגוים מיהו צפסיקתא (דרב כהנא פס' כח) צפרשת ציוס השמיני יא' יש מנזה להתענות ערב ראש השנה וכן צירושלמי פרק צ' דתעניות (סוף ה"ב) יב' ר' יונתן צייס כל ערובת ריש שחא וזה ראיה למנהגנו עכ"ל: מצאתי כתוב צמסוכה כנזית (ש"ס מהרי"ל סי' מד) צערב ראש השנה יכולים לאכול בצרית מילה השייכים לצרית ומי שירצה (ד): כתב המרדכי פרק

א דראש השנה דף (ס"ג ע"ב) (ג. ד"ה בראש השנה) כתב דיש גים לקום [ג] מכ"ה באלול: (ד) כתב מהרי"ל (הלכות ימים נוראים ט ע"ב) רסב) מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות ים עלות השחר של ערב ראש השנה עכ"ל ואני ראייתי הרבה קדקים שאכלו מעט כדי שיצאו גם כן דברי הגהות (מיימוניות) דלעיל ז האריך ד"ה להתענות) שכתבה דיש נמנעים להתענות משום חוקות ים לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר. ועוד נראה לי דאין צריך זנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל נהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהרי"ל (שם ע"ב)

דרכי משה

א דראש השנה דף (ס"ג ע"ב) (ג. ד"ה בראש השנה) כתב דיש גים לקום [ג] מכ"ה באלול: (ד) כתב מהרי"ל (הלכות ימים נוראים ט ע"ב) רסב) מנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות ים עלות השחר של ערב ראש השנה עכ"ל ואני ראייתי הרבה קדקים שאכלו מעט כדי שיצאו גם כן דברי הגהות (מיימוניות) דלעיל ז האריך ד"ה להתענות) שכתבה דיש נמנעים להתענות משום חוקות ים לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר. ועוד נראה לי דאין צריך זנות לאכול כמ"ש לעיל סימן תקס"ד דשאני תענית זה דהואיל נהג לאכול הוי כאילו התנה וכן נוהגים דלא כמהרי"ל (שם ע"ב)

רסג) שכתב צצריך להתנות: כתב הכל בו (סי' סד כז): בערב ראש השנה נוהגין להתענות ולחת צדקות גדולות ולטבול בנהר ואין מברכין על טבילה זו ומוהר"ם (תשב"ץ) קטן דיני ערב יוה"כ סי' קכב) היה נוהג לשפוך על גופו תשעה קבין מים חמין שהם רי"ו ביצים במקום טבילה זו דאינה אלא משום טהרה ולא משום חובה עכ"ל והמנהג הוא לטבול ועיין לקמן סימן תר"ו (אות ג): כתב מהרי"ל (הלכות ר"ה סי' ג ע"ב רעג) דנוהגים בערב ראש השנה וערב יום כפור לילך על הקברות למען להכניע עצמו ליום הדין והמנהג בזמן הזה לומר על הקברות תחינות ובקשות כי בעוד לבו נכנע תפלתו רצויה

פרישה

ענות ארבעה ימים לפני ראש השנה כנגד ארבעה ימים שמראש השנה ליום ויום שאוכלין צמס דהיינו שני ימים של ראש השנה וצמס צמחים וערב יום ז: ומתפללין תפלת תענית. פירוש יחיד אומר ענינו: (י) ביום שון בשבוע שלפני השבוע וכו'. אף על גב דהיה די אם היו מתחילין עה ימים קודם ראש השנה מכל מקום חיקנו יום ראשון בשבוע שהוא

יום מסויים ולא יטעו העם: (ח) וכי ראשון הוא. פירש מהר"ר יצחק ליאון דהוקשה לו זה מפני שצפרשה הציא שלשה עניינים סוכה ומגיגה ולולב וגור הכתוב צסוכה ומגיגה שיהיו צמשה עשר אם כן בלולב גם כן היה לו לכתוב ולקחתם לכם צמשה עשר צמדת ואין לתרץ שכתב ראשון מפני שהוא ראשון לימי סוכות דלמה שינה יותר לולבו מחזורה ומיירר.

בשעה שנמחלו עוונותיהן של ישראל מכאן והלאה מושגת כי יום זה ראשון צדק לחשבון עוונות:

ה אב"ד ישראל אינם בן. וכתב מהרש"ל (בציאורו לטור) ויש מקשין לפי זה ילבוש בגדים מרוקמים וצבעי ארגמן וי"ל דאם כן אין

כאן הוכחה שצננות זו יתבדק כי שמא אינו מפתח מיום הדין ללל ואינו חש אבל כשלוש לבנים זוכר ביום המיתה אי נמי מראה הסליחה על דרך (ישעיה א יח) אם יהיו מטארכס כשנים כשגג ילבינו וגו':

בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקדוש ברוך הוא. בני המדינה אלו ישראל שמשגלין עונות כל השנה. (יג) ערב ראש השנה הגדולים מתענין ומותר להם שליש עונותיהם. בעשרה ימים בינונים מתענין ומותר להם שני שלישים. ביום הכפורים הכל מתענין ומותר להם הכל. במוצאי יום הכפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות. לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עונות: ד ורוחצין ומסתפרין על פי המדרש [ג] אמר רבי סימון כתיב (דברים ד ז) כי מי גוי גדול וגו' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופייה של אלהיה פירוש מנהגיו ודיניו. שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם [ד] ומחתכין צפרניהם [ט] ואוכלים ושותים ושמים בראש השנה לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס [טז] בערב ראש השנה ולהרבות מנות בראש השנה. ומכאן תשובה למתענין בראש השנה: [ג] ונוהגין באשכנז שאין נפילת אפים בערב ראש השנה [ב] כמו בשאר ערבי ימים טובים אף על פי שנופלין על פניהם בבוקר באשמורת:

דרכי משה

ודעת המתים מהני כמו שמצינו בכלב שנשטח על קברי אבות (סוטה לד:). ועיין לקמן סימן תר"ה (אות א) אם נוהגים להביא כפרות בערב ראש השנה כמו שנוהגים בערב יו"כ: עוד כתב מהרי"ל (הלכות הענית סי' ז). הלכות ימים נוראים סי' י עמ' רסד) תענית ערב ראש השנה אין צריך להשלים ואין

פרישה

(ט) מישל למדינה וכו'. וא"ת מה ענין משל זה למירון קושייתנו דהא יכול לתרץ בקיור דכיון דביום הכפורים נמחלו העוונות ואחר כך עוסקין במצות סוכה ולולב נמשל שהט"ו הוא ראשון לחשבון עוונות וי"ל דאי לאו המשל הייתי אומר דביום הכפורים לא נמחלו כל העוונות כי אם רובן ועדיין נשארו קצת עוונות שנות בידם ואפילו הכי נקרא יום הכפורים דהשם יתבדק כיפר להן מלגור עליהן מיחה ואצדון צעונם ולא היו אחי שפיר מלת ראשון אבל השתא נשמע מן המשל דביום הכפורים נמחל הכל כמו שהמלך מוחל כל המס מרוב הבקשות שביקשו מאתו וק"ל: (י) בעשר פרסאות. לכך אמר עשר פרסאות כנגד עשרת ימי תשובה ואף על גב דלאו מתענין בערב ראש השנה שהוא קודם עשרת ימי תשובה היינו משום דאי אפשר להתענות צדק השנה אבל אין לומר משום דלרין לצאת לקראתו קודם שנכנס ובל לתוך עשר פרסאות דאם כן אין דמיון יום כפור למה דלמריין במשל כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו וביום כפור אין מתענין הכל עד שנכנס צעיר שהרי יום כפור הוא היום שלפה השם יתבדק לגנות חובו מצני אדם כמ"ש בחוריה: (יא) יצאו בינוני העיר וכו'. פירוש גם הגדולים עליין הם עם המלך ומיום שיצאו לקראתו לא הלכו מאתו אלא מלוין אותו לעיר וממיד המה עמו בנקשתם והשתא הוא דומה לנמשל דבעשרת ימי תשובה הבינונים מתענין וכל שכן הגדולים: (יג) ערב ראש השנה הגדולים

דרישה

[ב] כמו בשאר ערבי ימים טובים. [לא] הוי טעמא מפני שהוא יום כניסת החג דזה אינו דגם שאר ימים שלפניהם נמי אין אומרים תחנון בפסח כל חדש ניסן וגם ערב שבועות גם כן מטעם דאין אומרים תחנון מראש חדש סיון וכן מיום כפור עד סוכות אין אומרים תחנון וכן ערב יום כפור הוא יום טוב לעצמו:

הגהות והערות

עונות. (ט) משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה (י) בעשר פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך הניח להם שלישי. כיון שנתקרב יותר (יא) יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שלישי השני. כשנתקרב יותר יצאו כל בני המדינה אלו ישראל שמשגלין עונות כל השנה. (יג) ערב ראש השנה הגדולים מתענין ומותר להם שליש עונותיהם. בעשרה ימים בינונים מתענין ומותר להם שני שלישים. ביום הכפורים הכל מתענין ומותר להם הכל. במוצאי יום הכפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות. לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עונות: ד ורוחצין ומסתפרין על פי המדרש [ג] אמר רבי סימון כתיב (דברים ד ז) כי מי גוי גדול וגו' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים איזו אומה כאומה זו שיודעת אופייה של אלהיה פירוש מנהגיו ודיניו. שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו. אבל ישראל אינם כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם [ד] ומחתכין צפרניהם [ט] ואוכלים ושותים ושמים בראש השנה לפי שיודעין שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס [טז] בערב ראש השנה ולהרבות מנות בראש השנה. ומכאן תשובה למתענין בראש השנה: [ג] ונוהגין באשכנז שאין נפילת אפים בערב ראש השנה [ב] כמו בשאר ערבי ימים טובים אף על פי שנופלין על פניהם בבוקר באשמורת:

ספר

קדושת לוי

על התורה והמועדים
קדושות וליקוטים

ממרו הגאון הקדוש, רבן של כל בני הגולה,
עטרת תפארת ישראל, מליץ טוב לעמו

הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע

אשר נדפס לראשונה בחלקו בחיי הרה"ק המחבר זי"ע,
סלאוויטא תקנ"ח, ואחר הסתלקותו יצא לאור בשלימות
על ידי בניו הקדושים זי"ע

ועתה יוצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת,
בהוספת מראי מקומות, ציונים,
הארות, השוואות, מפתחות ותולדות

נערך ונסדר על ידי
מיכאל אריה ראנד

בהוצאת מכון "הדרת חן" אשדוד

שנת רבי לוי יצחק בן שרה שאשה זי"ע לפ"ק
סיון תשס"ה

הפטרת שבת תשובה

76 מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע
 לשארית נחלתו, לא החזיק לעד אפו כי
 הפין חסד הוא, ישוב ירחמינו יכבוש
 עונותינו (מיכה ז, יח-יט). ואיתא בגמרא (ר"ה
 יז, א) על זה, חד אמר נושא וחד אמר
 כובש^א, פירוש נושא העונות בכף מאזנים,
 והקב"ה ברוב רחמיו חסדיו 'מטה כלפי
 חסד', דהיינו שנושא הצד עבירות למעלה,
 ואז מכריע ממילא הזכיות. וחד אמר
 כובש, דהיינו שכובש הכף של העבירות^ב,
 ואז ממילא הצד של מצות מכרעת למטה,
 והיינו 'מטה כלפי חסד'. והנה לכאורה יש
 לדקדק בפסוק הנ"ל, 'מי אל כמוך נושא
 עון' דהיינו שנושא העבירות למעלה,
 ואחר כך אמר 'יכבוש עונותינו' דהיינו
 שנושא המצות למעלה.
 6 ונראה לתרץ, דאיתא בגמרא (תנחומא
 אמור, כב) 'ולקחתם לכם ביום
 הראשון' (ויקרא כג, מ), וכי ראשון הוא וכו',
 אלא ראשון לחשבון עונות. שלכאורה אין

לו ביאור, כאשר האריכו למענייתם
 המפרשים הקדמונים (עי' ט"ז ריש ס"י תקפא).
 והנראה, כי באמת נכון הדבר שבימים
 האלו מראש השנה עד יום
 הכפורים, כל איש ואיש בוודאי עיניו
 פקוחות על כל דרכיו לשוב אל ה', איש
 לפי שכלו יהולל^ג, ולפי מדריגתו מפחד
 ה' ומהדר גאוונו בקומו לשפוט הארץ^ד,
 כי קרוב יום ה'י, ומי יכול להצטדק
 בדין, ומי הגבר אשר לא ירא, ואיזהו
 נפש אשר לא תעונה, כי יבוא להיות
 נשפט לפני שופט כל הארץ על כל
 מעשיו, הלא החרד על דבר ה' יעשה
 במרום הר שכלו לתקן את אשר עוות,
 והתשובה נקרא 'תשובה מיראה'. ואחר
 יום הכפורים כשעוסקין במצות סוכה
 ולולב וד' מינים, וצדקה כידי ה' הטובה
 בנדבה^ה, וחיבה לעבוד את עבודת ה'
 בשמחה וטוב לב, אזי התשובה הזאת
 'תשובה מאהבה'^ו.

א. ז"ל הגמרא: בית הלל אומרים 'ורב חסד' (שמות לד, ה), מטה כלפי חסד. היכי עביד, רבי אליעזר אומר
 כובשו שנאמר 'ישוב ירחמינו יכבוש עונותינו', רבי יוסי בר חנינא אמר נושא שנאמר 'נושא עון ועובר על
 פשע'. ע"כ. ב. כפירוש רש"י בערכין ח, ב (ד"ה במא) דהאי 'כובש' ר"ל 'הקב"ה כובש ומסתיר עונות תחת
 מחילת כסא הכבוד כדי שיכריעו הזכיות', ואם כן קאי 'כובש' על העונות. אמנם בר"ה שם פירש רש"י
 דהאי 'כובש' ר"ל 'כובש את כף המאזנים של זכות ומכריעין את העונות', עיי"ש. ג. ע"פ לשון הכתוב
 משלי יב, ח. ד. ע"פ לשון הכתוב ישעיה ב, יט. ה. ע"פ לשון הכתוב ישעיה יג, ו. ו. עיי' פרי עץ חיים
 שער חג הסוכות פ"ג: ערב סוכות יש להרבות בצדקה, והוא כי עתה עליות רחל הנקראת צדק, ויש לחלק
 הקופה לעניים. ע"כ. ושם פ"ד בהגהת הר"י צמת: הרה"ו ז"ל היה נותן בערב סוכות הקופה לעניים, ואמר
 שאז מועיל הצדקה מאוד מפני שאז רחל הנקראת צדק עולה במקום הצדקה. ע"כ. וראה בני יששכר מאמרי
 תשרי, מאמר י אותיות כד-כו, לד-לו. ז. עיי' תולדות אהרן סוכות ד"ה תניא: שמעתי מאדמו"ר הגאון החסיד
 המפורסם ז"ל, שאף על פי שביום כיפור מחלו לאדם כל עונותיו, אף על פי כן נשאר כחם, ועיקר הוא
 להעלות כל הדברים בחג הסוכות, שיעשה מכל הדברים זכיות ויטהר מכל הכתמים. ואמר, שעיקר תיקון

וידוע מאמר חנ
 ידי תשוב
 לשגגות, ועל יד
 נהפכו לזכיות,
 ברוב רחמיו וחי
 לפניו באמת וב
 ימים הנוראים) ולא
 בשוכו מחטאיו
 שאנו באים לחס
 ומעשים טובים
 מונה העונות לי
 העונות. מה ש
 מיראה אזי לא
 שגגות. אמנם ו
 השם, אז השם י
 כדי שיתהפכו ל
 על ישראל. וז
 שנקרא החג ה
 להקרא ראשון
 העונות. ואזי
 וברכה כאשר רז
 כי יותר ממה שו
 כו' (ע
 ונמצא בזה מ
 שידוע
 לחסות תחת כ
 שיסד הפייט
 חפצים ליראה
 הזה הוא על ידי פ
 אנו יודעים שעל י
 כאן. ו. ועיי' קדוש
 החג דנקרא זמן שנ
 במקומו בסייעתא ד
 השמחה במחילת ע
 נחמטטה כו'. ע'

74

וידוע מאמר חכמינו ז"ל (יומא פו, ב) שעל ידי תשובה מיראה הזדונות נהפכו לשגגות, ועל ידי תשובה מאהבה הזדונות נהפכו לזכיות, כאשר איתא שם. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הרוצה בתקנת השבים לפניו באמת ובאהבה, כאמור (נוסח תפילה ימים הנוראים) ולא תחפוץ במות המת כי אם בשוכו מחטאיו וחייה, על כן בחג הזה שאנו באים לחסות בצל שדי, על ידי מצות ומעשים טובים מאהבת השם יתברך, אז מונה העונות לידע כמה מצות יהיו חילוף העונות. מה שאין כן עד סוכות שהוא מיראה אזי לא ימנה כלל, שעדיין הם שגגות. אמנם בסוכות שאז הוא מאהבת השם, אז השם יתברך מונה וסופר העונות, כדי שיתהפכו לזכיות ויהיו מליצים טובים על ישראל. וזהו פירוש ראשון הוא, שנקרא החג הזה ראשון, כי לו משפט להקרא ראשון על שיש בו מעלת חשבון העונות^א. ואזי הוא משפיע לנו טובה וברכה כאשר רצונו יתברך להשפיע תמיד, כי יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה כו' (עי' פסחים קיב, א) ^ל.

ונמצא בזה מכון פסוק הנ"ל, דהיינו שידוע כל איש מישראל רוצה לחסות תחת כנפי השכינה תמיד, כמו שיסד הפייט (סליחות ליום ראשון) 'הכל חפצים ליראה את שמך', ומי מעכב

שאור שבעיסה (ברכות יז, א), והנה באם שירחם ה' את שארית עמו ישראל ויסיר מהם היצר הרע אזי יהיה רצונם תמיד לירא מלפני השם יתברך, כגין דהוא רב ושליט ורשע לכל עלמין (זוה"ק ח"א יא, ב). והנה מובא בגמרא (עי' סוכה נב, ב) על שלשה הקב"ה מתחרט, ואחד מהג' על היצר הרע. והנה בזה הטענה באנו לפני השם יתברך, לאמר לפניו מה אשמים אנחנו על פגדינו ואשמותינו, הלא אתה גרמת לנו, מה פשענו ומה חטאנו לפניך, סור נא מעלינו היצר הרע ואז בוודאי נעבוד אותך ביראה ופחד תמיד. וכשמוע הרחמן הגדול טענות בניו, אז ירום רחמנותו יתברך נושא את העונות למעלה מאתנו, והמצות נשאר אצלינו להיותם מליץ יושר בעדינו, להשפיע לנו רב טוב הצפון.

וזהו שאמר הכתוב 'מי אל כמותך נושא עון', דהיינו מי אל גדול כה' אלהי ישראל, אשר מתנהג במדותיו תמיד במדה טובה וישרה, דהיינו שעונות נושא מאתנו למעלה למעלה, ואז הזכיות נשאר אצלינו למליץ טוב בעדינו לפניו יתברך, וזהו שאמר הכתוב 'ישוב ירחמינו', דהיינו שהתשובה אשר הם עושים מאהבה, אז היא גורמת שייכבש עונותינו למטה, והחטאים ישליך במצולות ים:

הזה הוא על ידי פרים שאומרים במוסף חג הסוכות, אבל זה הוא סוד כמוס ואין אנו יודעים זה, אבל זה אנו יודעים שעל ידי תורה ומצוות שאנו עושים בחג הסוכות נעשה זה התיקון. ע"כ. ח. ראה בבית לוי כאן. ט. ועי' קדושה לחנוכה הקדושה הרביעית: ונראה דזה הטעם דפרי החג מתמעטין והולכין, דעיקר שמחת החג דנקרא 'זמן שמחתינו', דביום הכיפורים נמחל לנו עונותינו, ובחג הסוכות אז נהפכו לזכיות, כאשר ביארנו במקומו בסייעתא דשמיא. לכן ביום הראשון של חג, שנהפך המשחית הוא היצר הרע לזכיות, אז מרגישין השמחה במחילת עונות. וביום השני כבר אנחנו דשין ומורגלין בזאת, השמחה נתמעטה, וביום השלישי יותר נתמעטה כו'. ע"כ. י. עי' דרושים לראש השנה ד"ה בגמרא ורב חסד שהרחיב רבינו בכיאר הענין.

למענינם
סי' תקפא).
שבימים
עד יום
אי עיניו
ה', איש
זו מפקד
הארץ י,
להצטרק
ואיזהו
להיות
על כל
יעשה
ר עוות,
ואחר
ז סוכה
הטובה
ודת ה'
ז הזאת

עזר אומר
ועובר על
ונות תחת
דש רש"י
ון הכתוב
עץ חיים
יש לחלק
ים, ואמר
ר מאמרי
ון החסיד
ניקר הוא
קר תיקון

Klawner, Abraham

17

ספר המנהגים

לרבינו אברהם קלויזנר

(מנהגי מהרא"ק)

יוצא לאור על פי כתבי יד ודפוסים
בתוספת מבוא, מראה מקומות והערות

על ידי

הרב שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז

מכון ירושלים • תשס"ו

ה*) וי"ל במוצאי י"ה פיוט המבדיל בין קודש לחול חטאתינו ימחול בקול רם¹⁴.
 ו) הגה. ויש שמתענין ב' ימים לשם י"כ, אבל חומרא יתירא בעלמא הוא, שהרי אין
 מקדשין בשום מקום על פי הראייה ואין לחוש. ונהגו העם לתקוע קשר"ק במוצאי י"ה,
 אבל עתה לא נהגינן כן¹⁵, י"א זכר ליובל וי"א לפרסם הדבר שהוא י"ט במוצאי י"כ¹⁶,
 ואע"פ שתוקעין קודם הבדלה אין לחוש משום דחכמה היא ואינה מלאכה, ע"כ סמ"ק.
 [נמצא בכ"י י-ם]

ז) אותן בני אדם שנהגו לעשות שני ימים יום הכיפורים, אם לא שראיתי את מורי הר"ר
 יהודה חסיד זצ"ל ומורינו הרב אב"י העוזרי ז"ל שהיו עושין, הייתי אומר¹⁷ שאין לעשות
 כלל מפני הסכנה, דבירושלמי דחלה פרק קמא¹⁸ תמן חוששין לצומא רבה תרין יומין אמר
 לן (אמר) רב חסדא למה מכניסים אתם עצמכם לספק זה המרובה, חזקה שאין ב"ד
 מתעצלין, אבוא¹⁹ דשמואל בר רב יצחק חש על גרמיה וצם תרין יומי ופסק כמרובי²⁰. פי'
 אמר להן רב חסדא למה מכניסין אתם עצמכם לספק נפשות גדול כזה חזקה שאם היו
 צריכין לעשות שני יוה"כ לא היו בית דין מתעצלין מלתקן, ומביא מעשה שיש להם בו
 סכנת נפשות העושה כן אבוא דשמואל עשה כן ומת, הילכך אין לעשות כן. והעושה
 הואיל וראיתי רבותי עושין לא אמחה בידם, ואם בא אדם למלוך בי אני אומר שלא
 לעשות, א"ז²¹. זו תשובת ה"ר אביגדור²², עד כאן לשונו. [כנ"ל]

ח) הגה. מי שמתענה ב' ימים לשם י"ה צריך לעולם לעשות כן ב' ימים, הואיל וקבל עליו חובה
 יום שני לשם י"ה, אבל אם לא התענה לשם י"ה כ"א בשביל שרגיל להתענות או בשביל חלום,
 אין צריך להתענות לעולם. אבל אם התענה בב' ימים טובים של ר"ה אין צריך להתענות בו
 לעולם בב' ימים טובים של ר"ה, כי אינם דומים לי"ה שהוא איסור בכרת לכן כשאסרו עליו
 פעם אחת אסרו כן לעולם, עכ"ל תשב"ץ²³. [נמצא בכ"י י-ם בסוף דף 203א]
 ט) במוצאי י"ה מתעסקין במצות לולב וסוכה ואינם עושים עונות, אורח חיים²⁴. [נמצא
 בכ"י י-ם]

76 מד. בין כפור לסוכות אין נופלין לפי שאז נשלם בנין הבית¹. ואם שבת בין כפור לסוכות²
 קורין האזינו, ומפטיר וידבר דוד שירה כנגד שירה. ואין אומרים במנחה צדקתך צדק³.

מד. א נכ"י 1 ו-2 הוספה: אומרים יוצר ואופן וזולת. ב נכ"י 6 כך נראה לר' דוד.

- 14 הגה זו מכ"י 8, וכן מרדכי יומא סי' תשכו.
- 15 כפי שנמצא לעיל בסי' מא ושם בהגהות, עי"ש.
- 16 ע"כ סמ"ק סוף סי' רכא ומכאן עד סוף הקטע הגה ה שם.
- 17 בא"ז איתא לא טוב עושים שאני אומר.
- 18 ה"א דף ד, א.
- 19 בירושלמי איתא בר אבוי.
- 20 בא"ז ובירושלמי איתא כרוכיה ודמך.
- 21 ח"ב סוף רפא.
- 22 בכ"י 3: ה"ר אביגדור מווינא ז"ל.
- 23 תשב"ץ קלו.
- 24 סי' תקפא ונמצא גם במדרש ויקרא רבה פרשת אמור פרשה ל.
- מד.** 1 שבלי הלקט סי' שכג. וכן הוא בספר המנהגים סוף מנהג של יום כפור עמ' קיג.

א) ט"א בין כיפור לסוכות שאינו מונה להם עונות סוכות שנאמר ולקחתם במדרש², עכ"ל ליקוט.

מה. תיקון לולב, צריך ס"ה כמנין לולב, ונ"ל תוס'ף. ויקשור דהא מח' באגודה³ בקשר אחר שו עליו משום זה א-לי ואו ושיעור ערבה והדס ג' ו ההדס⁴ יסירו וזרקנו⁵, ויקשרנו דרך גדילתו.

א) הגה. כתיב וז"ל ומי בדי הדס ואם רוצה מונו בכל תוס'ף, מיימוני⁸.

ב) הגה. אבל התוס' כו ברה⁹ בפרק ראווה ב"ו קשרים היינו ע"א כמנין ג) וצריך להסיר מה שק הגה¹¹.

ד*) הגה. דכתיב (ויקרא עץ עבות וערבי נחל, וא

מה. א נכ"י אוקס.: לחמ

- 2 ילקוט שמעוני סי' ת במהרי"ל סוף מנהג של יונ
- מה.** 1 סוכה לד, א. מכא לולב עמ' שצב (ב) בשם ר
- 2 ביוצד ליום ראשון בפיו קצובות בדי שתים, כפ בערבות שתים.
- 3 בסוכה לב, ב למעלה ו מהר"י ווייל סי' קצא בסופ גובה יותר מהערבה על פ נראה דהערבה יותר גבוה נ 4 רבינו אינו מזכיר מה דאיו

א) ט"א בין כיפור לסוכות אין נופלין, לפי שאותן ד' ימים נתן הקב"ה מתנה לישראל שאינו מונה להם עונות באלו ד' ימים ואינו מתחיל להם למנות אלא מיום ראשון של סוכות שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון, פי' ראשון לחשבון (עונות) עבירות כך יש במדרש², עכ"ל ליקוט. [נמצא בכ"י י-ט]

מה. תיקון לולב, צריך ליקח ערבה שפיה חלק ועלה שלה משוך וקנה שלה אדום¹, ויקח ס"ח כמנין לולב, ונ"ל דווקא ב', וכן עשה הפייט² שתיים ואם עשה יותר עובר על כל תוסיף. ויקשור דהא מח' חומין רק אם יוסיף עובר אל כל תוסיף. ויקשור ערבה והדס ולולב באגודה³ בקשר אחד שהוא של שני ראשין, ואם ירצה לקשור יותר יקשור כדי שלא יתפרדו עליו משום זה א-לי ואנוהו. וצריך שיהא שדרו של לולב יוצא למעלה מן הערבה³ מפח⁴. ושיעור ערבה והדס ג' מפחים. ואין להוסיף על ד' מינין. ואם יש בה שום דבר כרוך על ההדס⁵ יסירנו ויזקנו⁶, וקושרים הג' מינין מדבר שהיא מינו, ואין לקטום ראשי הערבה. ויקשרנו דרך גדילתו.

א) הגה. כתיב וז"ל ומיהו אנו נוהגין ליטול ערבה כמנין לולב, ג' קשרי' כנגד ג' אבות⁷, כדי הדס ואם רוצה מוסיף אגודה גדולה משום נוי אבל ערבה ב' בדין ואם מוסיף ערבה בכל תוסיף, מיימוני⁸.

ב) הגה. אבל התוס' כתבו אפי' נותן כמה הדסים וכמה ערבות אין בזה כל תוסיף ע"ש בר"ה בפרק ראוהו ב"ד⁹. ובכל ארץ אשכנז נוהגין ליקח כדי [ערבה] כמנין לולב וג' קשרים היינו ע"א כמנין סנהדרין, עכ"ה במיימוני¹⁰.

ג) וצריך להסיר מה שקשור בהדס כדי שלא יהא ה' מינין בלולב, וקושר קשר של קיימא, הגה¹¹.

ד*) הגה. דכתיב (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ואמרינן¹² לולב הדס וערבה באגודה אחת ואתרוג לבדו מדלא כתיב

מה. א נכ"י אוקס.: אחת ונקטר. ב נכ"י אוקס. ומפ"מ: או על הלולב.

לולב ד' טפחים. נראה דדעתו כשיטת הר"ן על הרי"ף סוכה טו, א דאפי' הוסיף באורך ההדס צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהן טפח.
5 מכאן מובא במהרי"ל שם בשם רבינו.
6 ע"כ מובא במהרי"ל הנדפס, ועד סוף הסימן מובא במהרי"ל כ"י.
7 ע"כ מרדכי סוכה ס"י תשמט בשם ראב"ן.
8 ע"י רמב"ם פ"ז מהל' לולב ה"ז.
9 כח, ב בד"ה ומנא.
10 שם הגמ"י אות ט, וכן במרדכי שם.
11 הגה זו מכ"י 8.
12 סוכה לד, ב.

2 ילקוט שמעוני ס"י תרנא. הגה זו מובאת במהרי"ל סוף מנהג של יום כפור עמ' שנט (לג).
מה. 1 סוכה לד, א. מכאן מובא במהרי"ל הל' לולב עמ' שצב (ב) בשם רבינו.
2 ביוצר ליום ראשון בפיוט אקחה פרי עץ הדר: קצובות כדי שתים, בפיוט אקחה בראשון: בערבות שתים.
3 בסוכה לב, ב למעלה מן ההדס. ועי' בשו"ת מהר"י ווייל ס"י קצא בסופו דכתב דיקשור ההדס גובה יותר מהערבה על פי קבלה. מדברי רבינו נראה דהערבה יותר גבוה מההדס.
4 רבינו אינו מזכיר מה דאיחא בסוכה לב ב דשיעור

שהרי אין וצאי י"ה, אי י"כ¹⁶, "כ סמ"ק.

זורי הר"ר ין לעשות יומין אמר שאין ב"ד יב"י²⁰. פי' שאם היו ז להם בו והעושה ומר שלא

צליו חובה ביל חלום, תענות בו אסרו עליו

²⁴. [נמצא

לסוכות" דקב.

ד.

רבה פרשת

הוא בספר קיג.

מסכת סוכה

עמוד השלום

(וסימנך: פורס סכת שלם)

פרק נר מצוה

במסכתו, חס ושלום יותר הרצויה למרוד בו, חלילה לומר כן. ואדרבה, נהגו בית ישראל לעשות השכמה לתפלה במחרת יום הכפורים^א, כדי שלא יקטרג השמן.

הב'. כי עדיין תלויין ועומדין בדיון וגמר החתימה היא בהושענא רבה, וביני [ו] ביני הכל ימי תשובה והתעוררות הרחמים והחסד והחנינה, יהיה הפקר לחטוא. [וראה] אשר מעם אחד ממצות סוכה שהוקבע בתשרי לפי פשט הענין, כתב מהרי"ל (הלכות סוכה), וזה לשונו: מעם אחר צוה מצות סוכה סמוך ליום הכפורים, שצריך להיות נע ונד מביתו לסוכה, ודומה לגלות שהוא מכפר נמי עוונות. והנה, החוטא בימים שביני וביני, הוא כאומר אחטא ואשוב, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פח ב).

הג'. כי הימים מקודשים עוסקים בהם במצוות. וגם הימים ההם הם בין שתי קדושות, קדושת יום הכפורים וקדושת חג הסוכות, והם כמו חול המועד, ממילא מחייב האדם להוסיף בהם מעלה יותר בקודש. וכמו שכתב רבינו יונה (שערי תשובה, שער ב' אות י"ד) בשבעה ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכפורים הם כמו חול המועד, וראוי למעט בהם מלאכה ולהרבות עבודת הקודש. על כן לא יטעה איש המונוני חס ושלום, ואדרבה, עונש העבירה שהאדם עושה בימים המקודשים חמיר טפי.

וענין מדרש התנחומא שאמר, שיום טוב ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון העוונות, הוא על הרוב ידבר, בסתמא שאין ישראל עושין עוונות בימים ההם מאחר שמרדי במצוות, ממילא הוא לזכרון שלא יחטאו. ודוק בלישניה שאמר: 'אין עושים עוונות'. לכך קורא יום טוב ראשון — ראשון לחשבון העוונות. כלומר, מאחר שאינם חוטאים, ממילא ימשוך שלא מתחיל חשבון העוונות רק מיום שנחו מעסק וטרדת הכנת המצוות. ואף-על-פי שבודאי הרכה והרבה הם החוטאים. אמו ררשינוי ורשומוניי וחרהינוי הנהשי התומא

7 א. ארבעה ימים שבין יום הכפורים לסוכות, בהן עוסקין בני ישראל במצות סוכה וארבעה מינים. ומעשים האלה מביאים את האדם לידי זכירה, שיוכור בדביקותו בהשם יתברך ולדבקה בו. על כן אלו הימים הם כמו יום טוב, מאחר שהעסקים הקדושים מביאים לידי זכירה הנזכר לעיל, לשמחה בשמחה הרוחנית לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב. וכמו שכתב במדרש תנחומא (אמור כ"ב) שהביא הטור ריש הלכות ראש השנה (סימן תקפ"א) שאמר, במוצאי יום הכפורים עוסקין במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות, לכך קוראין יום טוב ראשון — ראשון לחשבון (ה)עוונות. עוד אמרו (בספר המנהגים למהרא"ק) מעם, לפי שבאלו הימים נשלם בנין בית המקדש של שלמה, על כן הם יום טוב. [ו]ראוי לשמח בהם להתדבק בו יתברך לעבדו בשמחה ובטוב לבב.

ב. ובהגדה"ת מהרי"ל בהלכות מוצאי יום הכפורים כתוב, וזה לשון מהרא"ק: בין יום כפור לסוכות אין נופלין, שאותן ארבעה ימים נתן הקדוש ברוך הוא מתנה לישראל שמוחל עוונותיהם כל אותן הארבעה ימים, ואינו מתחיל למנות עוונותיהם אלא מיום ראשון של סוכות, שנאמר (ויקרא כג, ט) 'ולקחתם לכם ביום הראשון', רוצה לומר, ראשון הוא לעברות, עכ"ל. וקרוב ללשון זה כתוב במנהגים (לר"א טירנא, סוף מנהג יו"כ). לכאורה משמע מדבריהם, שכל מה שחוטא האדם בימים האלה לא יחשוב ה' העון. וחלילה להאמין בזה, להיות ארבעה ימים בשנה הפקר, איש כל הישר בעיניו יעשה. דאפילו על יום אחד בשנה אמרו רבותינו ז"ל במסכת חגיגה (ה ב) כל העובר עברה אחת אפילו (פעם אחת) [יום אחד] בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה. ולמדו אותו רבותינו ז"ל מקרא (במדבר יד, לד) 'במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה'. ומכל שכן בימים המקודשים האלה מג' טעמים.

אגוים ושקדים וכו', אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוג האחרון של חג כו'. אפילו שיחתן של תלמידי חכמים הוא תלמוד, דמכאן נראה שהיה מנהגם כן לחבב מצות הסוכה וליפותה בקרמין וסדינין ולתלות בה פירות חשובין. על כן ראו לעשות כן, וכל המרכה הרי זה משוכת.

ו. מותר לתלות בה יריעות שעמנו, רק שיהיו תולין למעלה מתשמיש אדם. ואם מצילין למעלה מן החמה והרוו אין לחוש. מהרי"ל (מנהגי מהרי"ל, הל' סוכה), ומהרי"ו (שו"ת מהר" וייל סי' קצ"א).

ז. כתוב במהרי"ל בהלכות סוכה בהגה"ה, שראה [ש]רב מהר"ש היה מסמך הרפין למחיצת הסוכה א' ב' ג' כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנותה משנה לשנה. וכן הוא בירושלמי (שבת פ"ב ה"ג), בענין קרשי המשכן, איתא שם אמר רבי אמי, 'דהקמת את המשכן כמשפטו' (שמות כו, ל') וכי יש משפט לעצים. אלא קרש שזכה להינתן בצפון ינר בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום.

(זה לשון של יש סכ"ר סימן ה' ב')

ח. כשהוא נכנס לסוכה, אזי יומין בפיו לצדיקים עליוני הנזכרים בסמוך, כי זה תפארתם כאשר ה באים בציור רוחניית לסבב אותו מכל צד, שכן היה נוד רב המנונא סבא, כמו שכתב (וזהו ח"ג דף ק"ג ע"ב) בפרש אמור (עמוד קצ"ח), וזה לשונו: כד הוה עייל לסוכה ה חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגאו ואמר, נומין לאושפיו מסדר פתורא וקאי על גרלוהי ומברך ואמר 'בסכות תשב תיבו אושפיון עילאין תיבו, תיבו אושפיון מהימנותא תיבו ארים ידוי וחדי ואמר, זכאה חולקאי זכאה חולקיהון דישרי דכתיב (דברים לב, ט) 'כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלת והוה יתיב. תנינא לבני עלמא, דמאן דאית ליה חולקא בעב קדישא יתיב בצלא דמהימנותא לקבלא אושפיון למחדי בה: עלמא ובעלמא דאית. ועל כל דא בעי למחדי למסכנא, מ מעמא, בגין דחולקא דאינון אושפיון דומין דמסכנא הו והוה דיתבי בצלא דא דמהימנותא וומין אושפיון אלין עלא אושפיון מהימנותא, ולא יהיב לון חולקיהון, כלהו קיימי מינ ואמרי 'אל תלחם את לחם רע עין' וגו' (משלי כג, אשתכח דההוא פתורא דתקין דליה הוא ולא דקודשא בר הוא. עליה כתיב (מלאכי ב, ג) 'זוריתי פרש על פניכם פו חניכם' וגו', ולא חגי. ווי ליה לההוא בר נש בשעתא דא אושפיון מהימנותא קיימא מפתוראי, עכ"ל. ועוד כתב ' מעניינים אלו. כללו של דבר, שיומין האדם תחלה ב לצדיקים הנזכרים, ואחר כך יתן חלקם להעניים היושנ

ודברי מהרא"ק הנוכר לעיל והמנהגים והנמשכים אחריהם, ראוי להמליץ בעדם ולומר שכוונתם היא כך, בחמלת ה' על ישראל שנתן יום הכפורים לכפר על עוונות, שישאל מסגלין עוונות כל השנה, ונתן יום זה לכפר. כך אלו הארבעה ימים הם ענפים מיום כפורים לכפר עוונות של השנה שעברה, בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים עם התעוררות הלב, או יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה — ענפים מיום הכפורים האמיתי. אבל בלא התעוררות, ומכל שכן החוטא בהם חס ושלום, או אדרבה ואדרבה, עונשו מרובה * . על כן החכם עיניו בראשו, יעסוק במצוות סוכה ולולב בעסק ובמורה גדול ובדמים יקרים לשם הידור מצוה, ותהיה לו התעוררות גדולה בלבו וישוב אל ה' וירחמהו וישמח ישראל בעושהו.

הגה"ה

גס נוכל לפרש, [ד]דעתם הוא, על שגילות הנעשים צימם ההס שהקדוש צרוך הוא לין משגיח זהס. אף-על-פי שצטאר הימים אף שוגג לריך כפרה, מכל מקום צימם ההס, אידי דטרידי נמנוות, שגילות מי יצין. אזל לכל הפירושים שאני מפרש דעתס, יש להקשות מאין לדבר זה, כי מהמדרש מנחומא לין מוכח כלל.

ג. בפרק קמא דסוכה (ו ב): תנו רבנן, שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כו'. על כל זאת, כדי לקיים 'זה אלי ואנוהו' (שמות טו, ב), שדרשו רבותינו ז"ל (שבת קלג ב) התנאה לפניו במצוות, עשה סוכה נאה כו', על כן מצוה מן המוכרח לעשות בתחילה, למאן דאפשר, ארבע מחיצות שלמות, ואז יקיים גם כן 'תשב' בעין תדורו (סוכה כה ב).

ד. וזהו לשון מטה משה (סימן תתצ"ג): וכן נהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות, כי אין הכל בקיאים ברין המחיצות. ומי שאין לו כדי צרכן למחיצות, אמר מהר"י סג"ל (מנהגי מהרי"ל, הלכות סוכה), דיותר טוב שיעשה אדם שלש מחיצות שלמות לסוכה, ממה שיעשה ארבע מחיצות רעועות. ומאחר דנהגו לעשות ארבע מחיצות שלמות, ממעם זה נהגו שעושה עיגול בתוך הפתח כשאר פתחים, דאם לא היתה עגולה מבפנים הוה ליה צורת הפתח מן הצד, דרוב בני אדם מחברין אותו הנסר שיהיה המשקוף מן הצד, ואיכא מאן דאמר דלא שמיה פתח. אבל אותן סוכות הבנויות שהיא בפתח גמור, אין צריך אותו עיגול ואפילו מנהגא ליכא, עד כאן.

ה. במסכת ביצה פרק המביא (ל ב) תניא, סככה כהלכתה ועטרה בקרמין ובסדינין המצויירין ותלה בהן

שיל"ת

ספר

התם סופר דרשות

השלם המפואר

דרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שביעי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבני משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רבנו ופרשיו, בוצינא קדישא, הסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל בעל שו"ת והידושי התם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מהוקק ספון, זי"ע

יוצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, כותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווין

אין לו ענין לכאן כלל. ה' ובאלהיהם עשה ה' שפטים.

לְיִישָׁב כל זה נאמר תחלה מאי טעמא קרא ה' ליום ט"ז ניסן ממחרת השבת יניפנו הכהן (ויקרא כ"ג י"א), ועי"ז פקרו הצדוקים (מנחות ס"ה ע"א), ומאי טעמא קרי ליום טוב א' של פסח שבת. גם טעם לקריאת שבת הגדול, וליום הכפורים קורים לו גם כן יום הגדול יומא צומא רבא.

למה א' דפסח נקרא שבת, ושלפניו שבת "הגדול", וכן יו"כ נקרא גדול

הענין הוא כך, כי כל מצוה בעידנא דעסיק בה מגינא (סוטה כ"א ע"א), ונמשכת כל אותה היום ע"ד ברוך ה' יום (תהלים ס"ח כ'), אך אם עבר יומו כבר בטל קרבנו. ולהיות כי כפרת יום הכפורים נמשכת גם כל הדי' ימים שבין יום הכפורים לסוכות, ואז נקרא יום א'

כפרת יו"כ נמשכת עד א' דסוכות, ולכן נקרא גדול

לחשבון עונות (תנחומא אמור כ"ב), וגם אז מתכפר על ידי ד' מינים כידוע^ט, וגלות מביתו לסוכות, לכן מתחשב יום הכפורים כיומא אריכתא ומתארך עד יום ראשון של חג, ולכן נקרא יומא צומא רבא. L

הנהגה כי כן הוא ממש עת צאת בני ישראל ממצרים ורצה הקב"ה לזכות את ישראל שיהיה זכות השבת כלולה עם גאולתם, על כן התחיל בלקיחת הפסח ביום השבת שלפניו ולא נגמרה מצותו עד ליל ט"ז אחרי אכלו ונמשכה קדושת שבת ההוא עד אז, וכן בכל שנה בהגיע עת דודים מתעורר האור ההוא והשבת הסמוך לפסח מלפניו ממשך אורו עד יום טוב הראשון ומתאחד עמו והו"ל יומא אריכתא, לכן לו נאה להקרא שבת הגדול^י, ומשום

השפעת השבת שלפני הפסח נמשכת עד יומו הראשון, ולכן נקראת שבת הגדול

כן יום ט"ז ניסן באמו

והנהגה בשעת הכז עסקו עם ד להגן לפסוח, אמ המזרת הלא כבר

כי גבי בני נח הלי נמצא כבר חלף עז לגבי דידהו דיומא במה זכו לצאת ונהפוך הוא כי הו חסדים לקבור בכור וגם כבר עזבו עצ במ שפטים ולא ז עד ששמעו כי בע זולת זה כבר עזבו זכות נשאר ביד יש רק מה שיצאו ע וזכות התורה מגיני בעידנא דלא עסיק גם זה לא היה רי לבות ידע כי הי' כדכתיב (תהלים ע"ו) ובלשונם יכזבו לו

תימא איזה זכות נותרה ביד ישראל ביום צאתם ממצרים, הלא מצות הפסח אכלו כבר

ולבוא אל המכו לומר מאי חמושים עלו בני יאמר לפי הנ"ל כי בזכות עבודת קו היציאה בזכות ד מעלות יותר מנ

ביציאת מצרים עמדה לישראל זכות התורה

יא. עיין לעיל שבת יג. וראה ילקוט תהלי

ז. בר"ה כ"א ע"א: "יומא רבא", ובירושלמי איתא כמה פעמים "צומא רבא". וראה שיבלי הלקט סדר פסח סי' ר"ה, מה שכתב בטעמא דשבת הגדול וצום הגדול. ת. ע"ע להלן ח"ה הספדים דרוש ו (שע"ט ג') ד"ה עוד יש. וז"ל מגיד משרים פרשת אמור: "ובתוך יומין דבין יום הכפורים לסוכות לא מתחשבי חוביא דחבין בהו, משום דזוהר לבינוניתא דאתגלי ביה אכתי מתנוצץ עד יומא קמא דחגא, והיינו דאמור רבנן (תנחומא אמור כ"ב) ראשון לחשבון עונות". וע"ע בשל"ה מסכת סוכה נר מצוה (ע"ה ב') ד"ה וכמ"ש. וראה בביאור הגר"א או"ח סי' תרכ"ד על מה שכתב הרמ"א שם ס"ה דאין אומרין תחינות בד' ימים שבין יום כיפור לסוכות, "משום דהוי יו"ט כמו יום הכפורים במקצת, כמו שאיתא במדרש על פסוק ולקחתם לכם ביום הראשון כו', מכאן ואילך כו". וע"ע לעיל ח"ב סוכות דרוש כז [נ"ה ב'] ד"ה שבעת. ט. כתענית ב' ע"א. ועיין לעיל ח"ב סוכות דרוש טז [מ"ה ב'] ד"ה אך, ובמצויין שם. **7**. וקרוב לזה כתב מרן בפנקס הק' בפרשת בא משנת תקפ"ט וז"ל שם: "בעשור לחדש הזה (שמות י"ב ג'). הוא שבת הנקרא שבת הגדול, והרבה טעמים נאמרו בו, ומ"מ מה טעם לקרותו גדול דוקא. וז"ל משום דכל שבת מושך קדושתו רק עד מוצאי ש"ק, ואז חוזרים רשעים לדינם ואומרים ויהי נועם כידוע (טור או"ח סי' רצ"ה), אך שבוע שחל יום טוב בתוכה כיון שהימים שבנתיים מונחים בין קדושת שבת לקדושת יום טוב, נמשך קדושת שבת יותר ואין אומרים ויהי נועם, כי אין שליטה למזיקין אז, נמצא אותו השבת הוא גדול ונמשך זמנו יותר משאר שבתות - ומיום שנברא העולם עד עתה שבת זה של עשור לחדש הזה לא היה נמשך קדושתו יותר מכ"ד שעות, וזה היה השבת הראשון שעתיד להיות יום טוב ביום ה' שאחריו (כשבת פ"ז ע"ב), על כן נקרא הוא שבת הגדול הראשון". (שער יוסף). - וע"ע להלן שבועות דרוש כא [רצ"ג ב'] ד"ה הביתוסין, ובמצויין שם. L

כן יום ט"ז ניסן הוא. מחרת השבת באמת וא"ש. L

תימה איזה זכות נותרה ביד ישראל ביום צאתם ממצרים, הלא מצות הפסח אכלו כבר

השפעת השבת שלפני הפסח נמשכת עד יומן הראשון, ולכן נקראת שבת הגדול

והנה בשעת הכאת בכורי מצרים אז עסקו עם ה' באכילת פסח וראוי להגן לפסוח, אמנם אחר זה כהאיר המזרח הלא כבר כתבתי במקום אחר^א כי גבי בני נח הלילה הולך אחר היום, נמצא כבר חלף עבר יום עשיית המצוה לגבי דידהו דיומא אחרינא הוא, ואם כן במה זכו לצאת ומאומה אין בידם, ונהפוך הוא כי המצרים עסקו בגמילות חסדים לקבור בכוריהם אשר הרג ה' בהם, וגם כבר עזבו עצביהם אז כי עשה ה' בהם שפטים ולא חזרו מצריים לטעותם עד ששמעו כי בעל צפון נשאר^ב, אבל זולת זה כבר עזבו אלהיהם, אם כן מה זכות נשאר ביד ישראל לצאת, ולא נשאר רק מה שיצאו על מנת לקבל תורה, וזכות התורה מגינה לפנייה ולאחריה גם בעידנא דלא עסיק בה (סוטה שם). אמנם גם זה לא היה רק לפנים, אבל הבוחן לבות ידע כי ה' בהם מקטני אמונה כדכתיב (תהלים ע"ח ל"ו) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו^ג.

ולבוא אל המכוון נקדים לומר כי יראה לומר מאי דכתיב (שמות י"ג י"ח) **וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים**, יאמר לפי הנ"ל כי פסוח על בתיהם היה בזכות עבודת קרבנות הפסח, אמנם היציאה בזכות התורה שהיא חמשה מעלות יותר ממעלות הקרבן כנ"ל

ביציאת מצרים עמדה לישראל זכות התורה

באריכות, והיינו וחמושי"ם עלו בני ישראל מארץ מצרים, פירוש במעלה מחומשת עלו היינו זכות התורה כנ"ל. והנה ידוע כי ספרו מ"ט יום ועלו בכל יום בשער אחד משערי התורה עד יום חמשים קבלו התורה וכל שער הוא מחומש במעלות כנ"ל, על כן חמשה פעמים מ"ט עולה רמ"ה.

ביאור פסוקי אלה מסעי על פי הנ"ל

וזהו שאמר **אלה מסעי** (במדבר ל"ג א'), ופירש רש"י שבא לספר חסדיו במסעות ההמה ולהוכיחם גם על חטאם אז בתוכחת סתר. ואמר, כי בחמשה עשר לחדש הראשון יצאו ממצרים וזה היה מחרת לאכילת הפסח כי היו נדונים כבני נח שהיום אין לו שייכות עם לילה שעברה, נמצא כי שכר אכילת פסח חלף והלך לו ולא יצאו כי אם ביד רמ"ה זכות קבלת התורה סוף מ"ט יום כנ"ל. ואמר לעיני כל מצרים, פירוש שלא היתה זאת הכוונה רק לפנים לעיני המצריים אשר עיני בשר להם, ואמר כל מצרים לרבות שר של מצרים, שגם הוא בהתרעמו על הצלת ישראל, נאמר לו כדאי האמונה (ילקוט רמז רל"ג), כי גם המלאך לא ירד בחדרי בטן, מה שאין כן הקב"ה ידע כי לבם לא נכון עמו והיו בהם הרבה קטני אמונה. ואמר בא וראה חסדי ה' ית"ש כי היו מצרים אז מקברים בכוריהם ועסקו במצוה, וגם עזבו עצביהם כי עשה ה' שפטים בהמה, ואפי"ה יצאת ממצרים, וא"ש הכל על אופניו בעזה"י.

יא. עיין לעיל שבת הגדול דרוש י [רכ"ה ג] ד"ה ויש. (שער יוסף). יב. ראה שמו"ר ט"ו ט"ו. יג. וראה ילקוט תהלים רמז תת"כ. (שער יוסף). יד. ע"ע לעיל ח"ג ער"ח אדר דרוש א [ק"ט

דרוש א

בעזרה"י, קצת דברי אגדה לסוכות תקנ"ה לפ"ק,
פה דרעוניץ

←
התאבקות שרו
של עשו עם
יעקב אבינו היה
בליל ת"ב

בסוכה כ"ז ע"ב, ת"ר מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של ר' יוחנן בר אלעאי בקסרי והגיע חמה לסוכה, אמר ליה מהו שאפרוש עליה סדין וכו', ע"ש שהפליגו רבי אליעזר בדברים, ואמר אין לך שבט ושבט שלא העמיד שופטים ונביאים, ושבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים - הארכנו בדרוש בהא דכתיב (בראשית ל"ב כ"ה) ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. וידוע שמפרשים פרשוהו אחורבן בית המקדש, שהתאבקות הס"ם עם אבינו יעקב היה בליל ט' באב, ותקע כף ירך יעקב הוא בית המקדש, ירכן של ישראל ומצבן.

ואנחנו רמזנוהו מאשר נגלה לנו מסוד ה' ליראיו. אמרו חז"ל (חולין צ"א ע"א) שהעלו אבק עד כסא הכבוד. הנה אמרו חז"ל (שם פ"ט ע"א) תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא כבוד. והכוונה, לשלש אלה באשר מקדישים שמו ית' בשלש קדושות, וידוע כי שנים נתן בראש בניו ואחד עכב לעצמו, כי קדשנו במצותיו ונתן לנו תורתו הקדושה היא קדושה ראשונה, והשנית והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא י"א מ"ד), קדש עצמך במותר לך (ספרי דברים י"ד ב'), הוא מנהג צדיקינו וחסידנו הפורשים עצמם משבעים שערי היתר שלא יגעו בשער אחד איסוריה.

וכבר פרשנו רמזנו ד' מינים שבלולב על זה האופן. דכתיב (דברים ו' העובד ה' אפילו באכילה ושתייה, זהו המעולה שבעבודת

א. כ"כ מרן גם בתו"מ דברים ה' א' ד"ה אחד, שם בביאור אגדות הש"ס ר"ה א' ד"ה ונלענ"ד, דרושים ואגדות ד' ב' ד"ה ויאבק, רצ"א א' ד"ה באופן. וכ"ה בחמדה"י (הדרת קדש) פרשת וישלח, ובספר ברית שלום להג"ר פנחס מוולאדווי (פפד"מ תע"ה) פרשת וישלח ד"ה וכדי להבין. וזכר לדבר בזהר ח"א ק"ע ע"ב דגיד הנשה הוא כנגד תשעה באב. אולם בפייט לערבית ליל ב' דפסח ובפייט 'זיהי בחצי הלילה' איתא שהיה זה בליל פסח. וראה בהגדת מעשה נסים לחו"ד שאין כל דברי הפייט מכוונים עיי"ש. ב. ראה של"ה וישלח תורה אור (כ"ג ב') ד"ה הא לך. וע"ע הת"ס עה"ת וישלח קע"ה ב' ד"ה ותקע, ובחי' חולין צ' ע"ב ד"ה כעכו"ם. ג. כלשון הזה ראה לעיל יו"כ דרוש א בהערה, להלן סוכות דרוש ט [מ"ה ג] ד"ה אמנם, וע"ע תו"מ כי תבא קכ"ג א' ד"ה ושמעת, וראה לעיל ח"א ראש השנה דרוש ג [ב' א'] ד"ה ואשבור, במוצוין שם. וראה הת"ס עה"ת וישלח קע"א ב' ד"ה ויותר, שכתב מרן על מקראי קדש הללו דהתאבקות יעקב עם המלאך: "כבר חנני ה' רמזים יפים בזאת הפרשה גם בחג הסוכות". ד. בויק"ר כ"ד ח': ר' אבין אמר משל לבני מדינה שעשו ג' עטרות למלך, מה עשה המלך נתן בראשו אחת ושתיים בראשם של בניו, כך בכל יום ויום העליונים מכתירין להקב"ה ג' קדושות מה הקב"ה עושה נתן בראשו אחת ושתיים בראשן של ישראל, הה"ד דבר אל כל עדת בני ישראל קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים". (שער יוסף). ה. כלשון החובת הלבבות בשער התשובה רפ"ה.

חלק 2

ה" ומהכת את ה' אלוֹקֵיךְ. בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך, ופירוש בכל לבבך בשני לבבות, יצר טוב ויצר הרע (ברכות נ"ד ע"א), כי הצדיק עובד ה' אפילו באכילתו ושתייתו, ושמחתו בחג איננו מכוון כי אם לכבוד הבורא ית' שמו ויתעלה, וזהו המעולה שבעבודתו.

ועל זה נרמז ישיבת סוכה בפסולת גורן ויקב, ויהיו הכוכבים נראים מתוכה (סוכה כ"ב ע"א), לרמז אעפ"י שעוסק באכילה ושתייה היינו גורן ויקב מ"מ יהיו כוכבים נראים מתוכה, פירוש, יכונה בשם ישראלי הנמשלים לכוכבים, ולא ירף ידיו ממעשה אבותינו הקדושים.

אמנם יש אנשים שאינם עוצרים חיל כאלה, כי אעפ"י שהמה אנשים חשובים, ועמך כולם צדיקים (ישעי' ס' כ"א), מ"מ בשתותם במזרקי יינה ואוכלים בשר לתאוה בשבתות וימים טובים לבם רואה הוללות וסכלות הרבה, ועל זה אמרו חז"ל (קידושין פ"א ע"א) סקבא דשתא רגלא^ט, כי רובי עונות נולדים מימי החג. ואותן האנשים אינם עובדים ה' כי אם בלב אחד, ביצר טוב, פירוש בהיותם עוסקים בתורה ובמצות בבית המדרש ובית הכנסת וכדומה, אבל לשמוח בשמחת מצות לא יעצור חיל לייחד לבבו לשם ה', וזהו אינו עובד כי אם בלב אחד - הזהיר עוד בכל מאורך

סוכה מוסככת בפסולת גורן ויקב וכוכבים נראים מתוכה, לרמז שגם העיסוק באכילה ושתייה יהיה לש"ש

העובד ה' רק בתורה ותפילה אינו עובד כ"א בלב אחד

שיעבוד בכל ממונו ויפזר ממונו על המצות ולא ייחוס על ממונו כלל.

ובשלשתן נסינו בזה החג בצוותינו ג' מיני מצות. הא' לשמוח בבית אלוֹקֵינו בזבחינו, וזהו שמחת מצוה בלב אחד. והשניה מצות סוכה לאכול ולשתות בה בשמחת יו"ט ולייחד כל המעשים לשמו, זהו עבודה בשני לבבות. ובממונו בקניית ד' מינים, לפזר עליהם הון.

ואולי לזה אמרו במדרש (תנחומא אמור ל') ראשון לחשבון עונות, באשר בנסיון הזה יובחן חשבון עונותיו של כל אחד. כי ידוע שאין החשבון שוה, שיש שני בני אדם עוברים עבירה אחת ולכל אחד נשתנה דינו משל חברו. על דרך משל, אדם המפזר מהונו למצות ה', אם יארע לו תקלה ונכשל בעבירה שיש בה פיזור הון אין לו כל כך עון אשר חטא כמו מי שמקמץ בעבודת ה' ומפזר לעבור על מצות ה'.

לבן אחר יום הכפורים שנתלבנו כל עונותינו ומכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא^י, הביאנו ה' בכור מבחן על ידי יו"ט הקדוש הזה לידע מזה חשבון העונות שיבואו מכאן ואילך. וזהו ראשון לחשבון עונות, ולא קאמר לעונות, אלא לחשבון עונות, שמחשבין עונותיו של זה שלא כעונות של זה, כל חד לפום עובדיה^{יא}.

הקב"ה בוחן בחג אם אהבתינו היא בכל לב ובכל נפש ובכל מאד

המפזר ממונו למצוות, חשבון עונותיו שונה ממי שמקמץ ממונו למצוות

"ראשון לחשבון עונות" היינו שמחשבין עונותיו לפי פיזור ממונו למצוות

רמזים בארבעת המינים

ולזה מרמזים כלב של שלבבו שלם עם מקום. אבל ל שאינם עובדים חז"ל (ברכות נ"ז אין לו אלא לו אותיות לולב לו לב אחד (סוכה בחלום נכסיו מ: על עבודת ה' בו עמא דארעא ו שעמהם באגודו בזה (סנהדרין כ' להם ערבי נחג בזה, ונח"ל ל'אלפים (שמו אבותם שמסיי

נחזור להמקז בהן א אמר הקב"ה אי והם מדקדין פירוש כי מי הדין גם מידת עיין מדרש אי (איכה א' א') היר

יב. ז"ל המדרש י הם לא פלשו או כאן אלא כמתאו כי כפרה סוררה אחריהם. היתה בעלה למדינת ה [כ"ט ג] ד"ה ואכ ד"ה ונגד. ט חת"ס ציין גם ל ח"ד שבת הגדול ועד"ז. יז. ח

1. בענין אכילת הצדיקים, ראה במצויין להלן שובב"ם דרוש ח [ק"א ד'] ד"ה ונלענ"ד. 2. ע"ע לעיל ח"א שבת שובה דרוש כ [כ"ז ב'] ד"ה סוף. (גליוני מהר"י). 3. לשוה"כ עמוס ו' ו'. 4. פירש"י: "ריעוע (מכשול) של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצת אנשים ונשים [שבאים] לשמוע דרשה ונותנים נושאים זה עם זה". 5. לשון הזהר ח"ג צ"ז ע"ב. 6. ע"ע לעיל ח"א ז"ך אלול דרוש יט [שס"ט ג] ד"ה ואמר. (גליוני מהר"י).

רמזים בארבעת המינים

ולזה מרמזים הדי' מינים, אתרוג עשוי כלב שלם, שזהו הצדיק הגמור שלבכו שלם עם אלהיו, ועובד אותו בכל מקום. אבל לולב מרמז למיין השני שאינם עובדים רק בלב אחד, לכן אמרו חז"ל (ברכות נ"ז ע"א) הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים, אותיות לולב לו - לב, ותמר אין לו אלא לב אחד (סוכה מ"ה ע"ב). הרואה הדס בחלום נכסיו מצליחים (ברכות שם), לרמז על עבודת ה' בממונו. וערכה המה שארי עמא דארעא היונקים מזכות הצדיקים שעמהם באגודה, דכל ישראל ערבים זה בזה (סנהדרין כ"ז ע"ב). ועל זה קוראים להם ערבי נחל, ערבי ע"ש ערבים זה בזה, ונח"ל נוטריקון נוצר ח'סד ל'אלפים (שמות ל"ד ד'), שהוא זכות אבותם שמייעתם ולא בזכות עצמם.

עצמו כמותר ומסתפק במעט ואינו מדקדק להגיע עד שער האיסור שאסרתו תורה ממש, נגד זה אם יזדקק לפניו חטא ואשמה אין הקב"ה מדקדק עמו כל כך ונכנס עמו לפניו משורת הדין. משא"כ המדקדק עמו ית' אוכל בשר ושותה יין כיון שלא נאסר לו בפירושו, לכן כשיצא חוץ לשיטה כשערה אינו מוחל לו ואינו נושא לו פנים. וזהו שמדקדקים עד כזית עד כביצה, כי מפרשים ואכלת ושבעת (דברים ח' י') לאו שביעה ממש אלא הסתפקות, וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך, פירוש שישבה ה' על שנתן לו גוף טוב כזה שיכול להסתפק במה שחננו, וזהו ארץ הטובה היינו הגוף שלוטי.

הקב"ה בוחן בחג אם אהבתינו היא בכל לב ובכל נפש ובכל מאד

המפזר כמונו למצוות, חשבון עונותיו שונה ממי שמקמץ כמונו למצוות

המוקדש עצמו במותר לו, הקב"ה נכנס עמו לפניו משורת הדין

נחזור להמקדשים עצמם - ועל כיוצא בהן אמרו חז"ל (ברכות כ' ע"ב) אמר הקב"ה איך לא אשא פנים לישראל והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה. פירוש כי מי שאינו מדקדק עם מידת הדין גם מידת הדין אינו מדקדק אחריו, עיין מדרש איכה (איכ"ר א' ג') על פסוק (איכה א' א') היתה כאלמנה יב. לכן המקדש

ועיין מש"כ בחידושי פרק קמא דגיטין על פסוק (תהלים ס"ח ד') וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלוקים וישישו בשמחה, שהצדיקים שמחים במידת הדין המכונה בשם אלוקים, ואחר כך ישישו בשמחה שמחים באותה שמחה שזכו לכוף טבעם לשמוח ביסורים^{טו}, ע"ש בביאור היטב^{טז}.

הצדיקים שמחים, שזכו לעבוד את ה' בשמחה כותון יסורים

לראשון לחשבון עונותיו היינו שמהשבין עונותיו לפי פיזור כמונו למצוות

יב. ו"ל המדרש שם: "א"ר אבא בר כהנא הם לא פלשו אחר מדת הדין והיא לא פלשה אחריהם. הם לא פלשו אחר מדת הדין, שנאמר (במדבר י"א א') ויהי העם כמותאוננים, מתאוננים אין כתיב כאן אלא כמותאוננים, היו שרי יהודה כמסיגי גבול (הושע ה' י'), מסיגי אין כתיב כאן אלא כמסיגי, כי כפרה סוררה (שם ד' ט"ז), כי פרה אין כתיב כאן אלא כפרה סוררה. ומדת הדין לא פלשה אחריהם. היתה כאלמנה (איכה א' א'), היתה אלמנה אין כתיב כאן, אלא כאלמנה, כאשר שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה" (שער יוסף). יג. ע"ע לעיל ה"א שבת שובה דרוש כג [כ"ט ג'] ד"ה ואכלתם. (גלוני מהר"י). יד. ראה במצויין לעיל ה"א שבת שובה דרוש ה [י"ג ג'] ד"ה ונגד. טו. ראה עוד הת"ס ליקוטים עה"ת פרשת עקב קצ"ט א' ד"ה ואכלת. ובאוצרות הת"ס ציין גם לדברי מרן בדרושים ואגדות ר"ז א' ד"ה כתיב ואכלתם. טז. כ"כ מרן גם להלן ח"ד שבת הגדול דרוש ח [רכ"ה ב'] ד"ה והנה דרכינו. וע"ע להלן ח' שבת דרוש ז [צ"ב א'] ד"ה ועד"ו. יז. ח' על כל מסכת גיטין מהדו"ק התחיל מרן לכתוב בשנת תקנ"ד, והיו תחת יד

ג"ע ו. שים ג"ב.

28

ובן דהיפק וימח
 טוב זרעיה חבל
 אזל כי שמש ומגן
 ימח ויפיו נגד זה
 עם לדיקו כחוב
 רכל נשמו וימח
 יב וסחמו ממנו
 יס שכחו חורה
 יס חיו מלור
 דס שביח וימח
 רכך הוא וימח
 נה חדרבה על זה
 יוח מענבה שג
 בחן דומה נח
 נשחתי מחנה
 דקדק עמנו ויח
 ע השמים ושכחה
 י נה ביה השמש
 יחליו מביח
 עניו כני

סוים צו אמרו
 יכל דוד ויפשו
 כלי חיו יודע
 שומד ויגו עוב
 יצר העובר כלי
 יס קמ"ד] ולרך
 נר לו נח כיון
 יכחל גם בחיון.
 יד פרטי הדברים
 הוא עולם שג
 עשן ר"ח עונת
 י ה ומי"ש חס
 יב והעולם הוא
 אשר עליו זרה
 הנה כי כן ידוע
 ל השמש הסובב
 ימו וי"ח נחמד
 עט, לה כן הוא
 יס מזרות, חן
 ישמור דרכי ה'
 ה' ערס וכבה,
 ש קיימה והעוף
 י שימנו מלשני
 ייס וישפות לנו
 יון וירשלים,

השטן חומר נקב"ה ברי"ה ישרא' עמך גניזים הם, וחין
 נעניינו ע"ד פשוט י"ל כפשוטו, על חטא גניזה ממש קלהר,
 משום דהשטן נה די לו שמקלרג נכתיבו צנות בית ה' ורומם
 קרן משהו, כ"ה גם נשגו מלחמו מעט מזער אשר נשאר
 בידיו נלחתי חת גנו הנייה חיי, וקיי"ל המולוי מחבריו
 עליו הרא"י וקשב להולוי דבר מיד המוחק, אמנם גנז חין
 נו חזקה [פי צ"ב מ"ז ע"ה] נכן מלחם בלחב על חטא
 גניזה כי רובם גנזו [שם קס"ה]. וחלם גניזים הם וחין
 נכס חזקה. אמנם נענינו ויזן ע"ד הל"ה, צמה שמו"ה
 ההעלום שלם במקור המעשה כאלו גנזו זה מזה, שהט"ה
 לחזון נמלל חלל שמשון על שדבר עניו וכן ניו חלל יהודה.
 וע"ד זה חני מפרש ע"ד הל"ה מה דקרו ל"י נגה הסוכות
 ראשון נהשפון עוניה, כי כני זמן טעוניה כל חרם וה"ס נכח
 במקוים הראוי נ"י לה נקלה השפון עוניה, כי לא יחולר
 בתולר השפון כ"ה כדך הנועלים מזה ויתחום לוב וימחה
 התניו חלל זה, וע"כ נקלה השפון עוניה כיון שאינם
 בלגונה ח' והעוניה חחרים הנייה מזה זה כני"י, זהו
 ערוז השפון ממש, והנה העסק בקניית ארבעה מייים
 ושפיה סוכה מצעוניה המהולוקה, שכל פרי ד' מייים הוא
 כיוחן נלגדים חנו עם חנו, ומכפרים חנו על חנו, ופירשו
 ע"ד הל"ה פסוק [החנים כ"ו] שחלתי רכב מרעים ועס
 רשעים לה אשב, ארחן בקיון כפי ואסובבה חת מוזכר ה',
 ודבר משה"י [ויקרא ו'] ארחן בקיון כפי על קוחה ד'
 מייים, והנה נמשלים ערבות נרשעים גמורים והרבים והנינו
 ננינוים כידוע מהפיוטין [בסיווק לוס ח' דסוכה המתחיו
 הקחה בראשון] שיש בהם עטם ולא ריה או ריה ולא עטם,
 וההרוב ללוד גמור, הנה כי כן כוסם נלגדים בתוה יתפרדו,
 כי גם הבינויים החמורים כשיוולו נהצורה הרשע וההברו
 ולא יתפרדו ועשה כמעשהו ג"כ, אמנם הלדוק הגמור
 נקובי שיהחבר עמו צב"ה"י ולא זונה כני כ"ה זה פיה
 נכתי מרשיו ח"ה נכתי ערשולות, ובינו ערשולות רכב
 מרעים ועס רשעים לה אשב, חלל מה שחרחן בקיון כפי
 נישו ד' מייים ויהחבר עם הרשע בינו רק נסובב מוזכר
 ה' ולא במק"ה. וכן נפשי"ד עטם כיון שפעורין הנשים
 מסוכה ונזכר ח"ה דהייבוח צמנה ממש ש"י דלוחי הנס,
 והה"י הכה כמי"ש חוסי [פסחים ק"ה ע"ב ד"ה חיו].
 חלל נפי חני"ה ח"ה שיעקר סוכה ויגוז הוא נעשות שנים
 כי גם סוכה נקלהה סוכה שנים ע"י שנים וחין חזרון
 נלה ע"י פירש"י בפסוק ועס חמו צמניה צה דברי נמטה
 דן [ויקרא כ"ד], וע"י מ"ש ח' יונה צברתה [מ"ה ע"ה]
 עטם שחין מזמנים על הנשים, והנה כל הדי' ויניס שטיסקוס
 צמניה הזלה יס נכס שנים ע"י"ו וחין כחן השפון שג כוכב,
 חך ציים הראשון שג חג צבהבה צמנה יישה וכן ישיבה
 סוכה חין כחן חובב חנה יונה הראשונה כזה ח' צנדה,
 ע"כ מכחן וחין שייך מהחוקה, נכן מחתי נהשפון עוניה
 כני"י.

גם פירשו ע"י"ו מה דלחז"ל [ינ"ק"ש אחרי ע"י"ו] ונשה
 השעיר עניו חת כל עוונתו, שהקב"ה מניח כני עוניה
 ישרא' על ראש של שר של חדום, והעטם לפשי"ד כשנפון
 מלחז"ל [יצמנה מ"ה]: מ"ש גרים צב"ו מעוים מפני
 ששרו נצוה חחה כפי השכינה, ולרך נלפון חלל מכוין
 שנחניירו ושבו תשבה, נחכפרו ונעשה זכות מעוונותיהם
 דנמפרט ומ"ש המה מעוים, וע"כ נפשי"ד דברו נחמד דוקה
 צשרלה החושא שחנהה חטלו ספק הוא חס לה ישוב, כי
 סחמו שישיב נכסוף וע"כ חנינו חטא צהחנע עד שימיה
 צלה השיבה וחי הוצר הדבר למפרט כי אותו המעשה

והפעולה היא פועל טוב, כיון שמתחילה נעשה צסקפ,
 משה"כ גוי החושא שסחמה חינו מעוחד להחנייר ה"ל חושא
 צהחנע ח"כ חף כי ישוב ויחנייר נה מנין, כנלפשי"ד.
 והנה השפון מחניע ברי"ה כי חטלו ישראל, וצב"ה יח"כ
 ומחורום ופנים חלגלי חלחלה למפרט כי לא חטלו
 כנל, והנה הוא דבר סרה לעולם, וכל המדבר על חנירו
 כך עניו חחה דחו כני"ל שיחתי עוונותיו על ראשו, ולכן
 נוטל כל עוונותיו וחמו על השפון, וח"ש. וצמדרה הזה פרשנו
 השפון צמנוניה יס כל חטאחס, חחן חמח ליעקב חסד
 לאברהם אשר נשבעת לאבותיו מימי קדם [מ"ה ז'], פי
 דהחוס יתחצבו חין חמרוין וצור לנו כנייה חברהם כי ה'
 חמרי צמ"י שנה [נ"ה ע"ה, וע"ש צחוס ד"ה ושמו"ה]
 חמה זכות חזונה, ונפשי"ד דשעבר בינו חנהו כדלום להנן
 על עמנו ונשארר לנו זכות חזונה לרומם קרנו ולכוחות
 עליון על כל גויי חלחן, אמנם עתה צב"ה חמנו מלפנעל
 כל זחה כי חין חנו כדלום נכנן על עמנו ודי לנו שזכות
 חזונה יגן ענינו נחה לנו מח"י בקרב העמים, אמנם לפי
 חני"י כשהקב"ה יחן כל העוניה על הס"ס חזו ישר חזות
 חזונה כמו שהיחה מימי קדם, ונש"ה [מ"ס פ"ה] מפרש
 מלנוניה יס הוא הס"ס ע"ש, והיינו השפון צמנוניה יס כל
 חטאחס על הס"ס, וע"י"ו חחן חמח ליעקב חסד לאברהם
 כחשר נשבעת מימי קדם כני"ל לרומם קרנו כני"ל.
 נחזור נה"ל נפרש פסוק חנה עין על עולם, דהנה דררש
 חורי וישעי אשר לנו צפסוק חל חט צחף עבדך
 כהננו, דכננו זה חין הקב"ה מחשב עוניה של המדובר
 להמדבר עניו כשכ"י ע"י"ו רשע, משום ש"י"ו יצוה לדין
 צב"ה עמי"ש שס, והנה צמ"י כי צמח"ד [ח"ב פ"ה]
 דהא דהלדוקים גמורים נכתיבים לחיים חיינו לחיו עה"כ
 ורשעים נמחה נלחתי, וע"י"ו אפשר שימנה הלדוק ויח"י
 הרשע, דלדס נדון ככל יוס והלוי ללדוק דיינון ע"י שדרי
 צרי"ה בסכמו עניו שחא לדיק וע"י"ו נדקדוקים עליו חחוב
 השערה, משח"כ כשהחניעורו נרשע לה ידקדקו עניו ונמלל
 חושא נכר, וע"י"ו החפלה דוד חנה עין על עולם, עין שגו
 יוחן על שולחי שדברו עניו, וחל יבולח צלדקך שחחה
 עשה עם חנשים כאלו, הם חל יבולח צלוחה חלדק, ימחו
 מכפרן של רשעים שנה ויווחו, החפלה של יגרום עין שגו
 נעשוחן רשעים נענין שיחיווחו שנה ידוקדק עמחם כני"ל וק"ל.

חזילים [ז"ח"ה] ועדה נלומים חסובנך ועניו נמרום שובה,
 ה' ידון עמים שפעני ה' כלדקי וכחמי עני. יס
 נדקדק נמה דוקה נלומים שפירשו מנכים [כע"י צ"ו],
 צי מחי צני הכה חכרו מנכים ומחי ועניו נמרום שובה,
 גי מחי מדקדק שידון עמים וישפוט חוחו כלדק, ממ"י ח'
 לה חטא י"ה נקי וחי חטא מחי מניי ל"י לדקי כיון שחטא
 ג"כ, והני עמים מחי צני הכה. הכה חחז"ל [ר"ה ע"י"ו].
 מנך וליצור מנך נכנס חחור לדין מצי טעמים, חדה דלחו
 חורה חרעה נמיקס מנכה מהצרחו, והעטם השני מקמי
 דלפוש חרון חף, ועשי"ד יס נקוחה צין עעמים חנו, דנכחורה
 דוקה חס המנך הוא רשע כמו העס חז שייך מקמי דניפוש
 חרון חף, חלל ח' המנך לדיק גמור והעס רשעים חזו עוב
 ויחר נשפוט העס חחלה שנגנוד מעשיהם וענו מעשיו ויחר,
 כמו שחלנו צב"ה"י כמה פעמים בקרה צני חברהם חוטע
 וחל"י עם הלרפיה וכדומה, רק אפ"ה חוכה עטם חרלחון
 דלחו חורה חרעה, וח"ל שימחול המנך על כבודו, דקיי"ל
 מנך שמחל על כבודו חין כבודו מחול [קידושין ז"ב:], ויס
 עוד נפקוחה צדיק, כשדנים כל המנכים ומסחמה המנך

סדר חומת סופר
 צו"ה ונאמ"ה
 ח"ה (הר"ה) א. סופר נאמ"ה שרון צ"ה
 ח"ה י"ו ד"ו על תמארו צ"ה
 כרך ש"ל